

VASTSELIINA LASTEAIA ÕPPEKAVA

SISUKORD

1. LASTEAIA ERIPÄRA NING ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID.....	4
1.1 ÜLDANDMED.....	4
1.2 LASTEAIA LÜHIKIRJELDUS, ERIPÄRA JA PÕHIVÄÄRTUSED.....	4
1.3 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID.....	6
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS...6	
2.1 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED.....	6
2.2 ÕPIKÄSITLUS.....	7
2.3 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS.....	7
2.4 RÜHMA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE.....	8
3. ÕPI- JA KASVUKESKKONNA KUJUNDAMISE PÕHIMÕTTED.....	8
4. LAPSE INDIVIDUAALSE ARENGU TOETAMINE.....	9
5. KOLMEAASTASE LAPSE JA KUUE- KUNI SEITSMEAASTASE LAPSE EELDA- TAVAD ÜLDOSKUSED.....	11
5.1 MÄNGUOSKUSED.....	11
5.2 TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED.....	14
5.3 SOTSIAALSED OSKUSED.....	17
5.4 ENESEREGULATSIOONI OSKUSED.....	19
6. KUUE- KUNI SEITSMEAASTASE LAPSE EELDATAVAD ARENGUTULEMUSED...21	
6.1 VALDKOND MINA JA KESKKOND.....	21
6.2 VALDKOND KEEL JA KÕNE.....	29
6.3 VALDKOND MATEMAATIKA.....	37
6.4 VALDKOND KUNST.....	43
6.5 VALDKOND MUUSIKA.....	48
6.6 VALDKOND LIIKUMINE.....	53
7. LAPSE ARENGU HINDAMISE JA TOETAMISE PÕHIMÕTTED JA DOKUMENTEE- RIMINE NING MEETODID.....	60
7.1 TOEVAJADUSEGA LAPS.....	61
7.2 KOOLIVALMIDUS.....	62
8. VAHENDID LAPSE ARENGU HINDAMISEKS, JÄLGIMISEKS JA ANALÜÜSI- MISEKS.....	63

9. VANEMATEGA TEHTAVA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS.....	64
10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD.....	65

1. LASTEAIA ERIPÄRA NING ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

1.1 ÜLDANDMED

Õppeasutuse nimetus: Vastseliina Lasteaed

Õppeasutuse liik: lasteaed (lasteaed, milles on lastehoiurühm või -rühmad)

Aadress: Turu 2, 65201

Vastseliina alevik

Võru vald

Taskutelefon: +372 5305 1122

Telefon: +372 785 1202

e-post: VastseliinaLasteaed@edu.voruvald.ee

koduleht: <https://vastseliinalasteaed.ee/>

1.2 LASTEAIA LÜHIKIRJELDUS, ERIPÄRA JA PÕHIVÄÄRTUSED

Vastseliina Lasteaia õppekava koostamisel on lähtutud alushariduse riiklikus õppekavas ja alusharidusseaduses sätestatud põhimõtetest, eesmärkidest ja nõuetest.

Ajalugu

Vastseliina Lasteaed alustas tööd 15. oktoobril 1955. aastal Eesti Vabariigi aegses vallamajas, mis on üks vanimaid maju asulas. 1960. aastal nimetati lasteaed ümber lastepäevakoduks. Kuna maja oli jäänud kitsaks ja soovijaid oli rohkem kui kohti, sai lastepäevakodu enda käsutusse kõrval oleva valge elumaja. 1. jaanuaril 1998. aastal sai lastepäevakodu endale uue maja, Vastseliina gümnaasiumi endise internaadi asukohaga Turu 2. 1999. aastal nimetati asutus Vastseliina Lasteaiaks. Lasteaias töötas kolm rühma: üks sõime ja kaks aiarühma. 2004. aasta augustis ühines Vastseliina Lasteaed ja Vana-Vastseliina Lasteaed. Lasteaiahoone renoveerimine toimus 2014. – 2015. aastal. Alates jaanuarist 2018 on lasteaed haldusreformi järgselt Võru Vallavalitsuse allasutus.

Omanäolisus ja traditsioonid

Vastseliina Lasteaed on Võru Vallavalitsuse valitsemisalas tegutsev munitsipaalõppeasutus. Õppeasutus pakub koolieast noorematele lastele hoiu ja alushariduse omandamise võimalust kuni 88 lapsele. Lasteaias on avatud neli rühma: Tibutare 1,5–3aastastele lastele, Jõmmikute koda, Naksikute kamber ja Pääsupesa 3–7aastastele lastele. Rühma nimed on seotud Vastseliina Lasteaia legendiga.

Lasteaed on avatud igal tööpäeval kell 07:00 – 18:00.

Lasteaed asub omapärasel kahekorruselises hoones, mis on kohandatud lasteaiaks. Rühmade kasutuses on riietusruumid, mängu- ja söögiruumid, tualettruumid ning magamistoad. Maja II korruse saali kasutatakse pidulike sündmuste ning muusikategevuste läbiviimiseks. Liikumistegevusi viiakse läbi keldrikorrusel olevas saalis. Lasteaial on suur piiratud õueala.

Õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles. Oluliseks peetakse, et juba lasteaias tekiks ja püsiks laste ja täiskasvanute vahel head, üksteist arvestavad ja kaasavad suhted. Õpetajate kompetentsus ja arenemistahe ning logopeedi olemasolu lisavad võimalusi laste individuaalsete oskuste ja võimete mitmekülgselt arenguks ja toetamiseks.

Vastseliina Lasteaia omanäolisuseks on rahvatraditsioonide kajastamine õppetegevustes ja oma kodukandi väärtustamine. Peetakse oluliseks koduloolist teemaõpet, looduse tunnetamist ja säästvat suhtumist keskkonda. Loodus meie ümber pakub mitmekesiseid võimalusi arendavateks tegevusteks.

Aastate jooksul on välja kujunenud traditsioonid, mida peame oluliseks hoida ja edasi kanda.

Eripära

Lasteaia asukoht võimaldab looduse ja maaeluga vahetult kokku puutuda, aktiivseks liikumiseks ja looduse mitmekesisuse tajumiseks.

Lasteaed tegutseb erinevaid pedagoogilisi põhimõtteid rakendades (Johannes Käisi, Montessori, Hea Alguse, avastusõppe, projektõppe, õuesõppe elemendid). Arendava ja toetava õppikeskkonna loomisel kasutatakse erinevaid ja kaasaegseid õppevahendeid, võimalus integreerida erinevaid digitehnoloogilisi ja robotika vahendeid õppe- ja kasvatustegevuses (tahvelarvutid, projektor, sülearvutid, Lego WeDo, Beebot, Ozobot jms.)

Lasteaed väärtustab tervist edendavaid üritusi nii lastele, lastevanematele kui ka lasteaia töötajatele (mängupeod, matkad, õppekäigud, tervisenädalad).

Lasteaias toimub õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles. Paikkondliku pärimuskultuuri väärtustamiseks ja edasikandmiseks kasutatakse lasteaias lisaks eesti keelele võru keelt (võru keele nädal).

Lasteaia moto

Laps, kes on mängumaias, käib ikka lasteaias.

Visioon

Vastseliina Lasteaed – hea algus isiksuse arenguks.

Meie ideaaliks on lasteaed, mis toimib sõbralikult ja aktiivselt ühise perena, kuhu kuuluvad lapsed, lasteaia töötajad ning lapsevanemad.

Missioon

Lasteaed koostöös koduga loob parimad tingimused ja võimalused lapse igakülgseks ning järjepidevaks arenguks.

Põhiväärtused

Traditsioonid – Väärtustame lasteaia traditsioone ja kodukoha kultuuritraditsioone.

Hoolivus – Hoolime lastest, üksteisest, loodusest, kodust ja tervisest.

Turvalisus – Peame tähtsaks turvalist töö-, kasvu- ja õpikeskkonda.

Sõbralikkus – Oleme sõbralikud laste, lastevanemate ja kaastöötajate vastu.

Mängulisus – Oleme loovad ja mängulised õppetöös ning ühisüritustel.

1.3 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on tagada lapse igakülgne ja järjepidev areng koostöös koduga. Üldeesmärgist lähtuvalt toetatakse lapse üldoskuste ja valdkondlike oskuste kujunemist ning arengut, et luua kuni kolmeaastase lapse puhul eeldused hakkamasaamiseks lasteaias ning kolme- kuni seitsmeaastase lapse puhul eeldused põhihariduse omandamiseks ja edasijõudmiseks igapäevaelus.

Lasteaia põhiülesanne on lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused selleks, et lapsest kujuneks kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav isiksus. Hoida ja tugevdada lapse tervist ning soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut.

Vastseliina Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse põhieesmärgid on, et:

- lapsed on aktiivsed õppijad ja tahavad saada uusi teadmisi;
- lapsed on loovad ja julged oma ideede avaldamisel ning teostamisel;
- lapsed hoolivad kaaslastest, paikkonna kultuurist ja omapärasest loodusest;
- laste arengut toetab lasteaia personal koostöös lastevanematega.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

2.1 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED

Õppe- ja kasvatustegevuse organiseerimisel:

- selgitatakse välja lapse arengutase, millest lähtutakse tegevuste eesmärkide seadmisel ning tegevuste planeerimisel;
- tagatakse igale lapsele eduelamus;

- toetatakse lapse loovust, huvi ja omaalgatust;
- luuakse turvaline, hooliv ja koostööine õhkkond;
- väärtustatakse demokraatlikke suhteid ning lugupidamist enda ja teiste suhtes;
- lõimitakse erinevaid valdkondi ja tegevusi, võimaldades vabamängu, katsetamist, liikumist, muusikat ja teisi aktiivset õppimist ning loovust toetavaid meetodeid nii individuaalsetes tegevustes kui ka grupis;
- väärtustatakse eesti kultuuritraditsioone ning arvestatakse teiste kultuuride eripäraga;
- toetatakse mitmekeelsest perest pärit lapse keelelist arengut mitme keele kasutajana ning märgatakse ja toetatakse last erinevates keelekasutusolukordades;
- kasutatakse digitehnoloogia võimalusi õppe- ja kasvatustegevuse rikastamiseks.

Kõik töötajad panustavad lapse arengu toetamiseks ja tema potentsiaali parimaks avaldumiseks.

2.2 ÕPIKÄSITLUS

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Õppe- ja kasvatustegevus on tervik, mille organiseerimisel võetakse arvesse lapse:

- füüsilist, kognitiivset, emotsionaalset ning sotsiaalset arengut ja võimeid;
- kultuurilist ja keelelist tausta;
- huvisid ja vajadusi.

Laps on õppe- ja kasvatustegevustes aktiivne osaleja ning ta tunneb rõõmu tegutsemisest. Laps on kaasatud õppe- ja kasvatustöö planeerimisse ning tal on võimalus teha valikuid. Laps õpib uurib, arutleb, vaatab, vestleb ja tegutseb koos õpetaja ning eakaaslastega. Väärtustatakse lapse loovust, omaalgatust ja ettevõtlikkust. Lasteaia põhimõte on, et laps õpib mängides.

Lapsega tegelevate täiskasvanute ülesanne on olla lapse arengu suunaja, toetaja ja juhendaja ning lapse arengut toetava keskkonna kujundaja, kes püstitab pika- ja lühiajalisi lapsest lähtuvaid kasvatuslikke ning õpetuslikke eesmärke. Õpetaja loob erinevaid tegutsemisvõimalusi, mis aitab lapsel õpitut igapäevaelus kasutada, kaasates lapsi õppe- ja kasvatustöö planeerimisse. Ta tunneb ja analüüsib lapse arengut ning arvestab tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel iga lapse individuaalset arengutaset ja huve. Õpetaja annab lapsele positiivset tagasisidet sooritatud tegevustest, motiveerib lapsi, suunab ja juhendab lapse mängu ning tagab laste emotsionaalse heaolu.

2.3 ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

Lasteasutus korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati. Õppeaasta algab Vastseliina Lasteaias 1. septembril ning kestab 31. augustini. Aktiivne ja planeeritud õppetegevus toimub 1. septembrist kuni 31. maini.

1. juunist kuni 31. augustini lasteaias õppe- ja kasvatustöö planeerimist ei toimu ja päevikut ei täideta. Suveperioodil on tegevuste planeerijaks laps. Sama kehtib ka jõulude ja aastavahetuse

ajal. Sel perioodil on õpetaja vaatleja, kes sekkub laste tegevustesse vaid vajadusel või lapse palvel. Selle ajavahemiku üldisteks tegevusteks on mäng ja viibimine värskes õhus.

Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise aluseks koostame lasteaia aasta tegevuskava, mis valmib 1. oktoobriks ja selles kavandame ühiselt aasta teema, eesmärgid, tegevused, üritused ning nende elluviimise ajakava ja osalevad osapooled (liikumis- ja muusikaõpetaja, rühmameeskonnad, direktor, direktori kohusetäitja). Õppeaasta lõpus analüüsime tegevuskava rakendatust. Koostatud plaan võib olla õppeaasta sees muutuv.

2.4 RÜHMA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE

Rühma õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel arvestatakse lasteaia päevakavaga. Õppe- ja kasvatustegevus toimub läbi igapäevatoimingute, laste mängu ning kavandatud ja spontaanselt tekkivate tegevuste. Õppe- ja kasvatustegevuses võimaldatakse lastel tegutseda muu hulgas nii individuaalselt kui ka väikestes gruppides. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja käsitletava teemasisu valikul lähtutakse lapsest, alushariduse alusväärtustest, last ümbritsevast keskkonnast ning põhimõttest lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine, rakendamine, hindamine ja arendamine on paindlik ning põhineb pedagoogilisel dokumenteerimisel (edaspidi dokumenteerimine).

Dokumenteerimise käigus tehakse nähtavaks õppe- ja kasvatustegevuse seos õppekavaga, eesmärgid, tegevused, teemakäsitus ning kokkuvõtte eesmärkide saavutamisest, samuti õppimise protsess (kogemused, tegevused) ja laste kognitiivne potentsiaal (arutlusoskus, väljendatud seisukohad, teadmised).

Õppe- ja kasvatustegevuse koha valikul arvestatakse õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidega, erinevate valdkondade lõimingu, tegevusteks vajalike vahenditega ning õpetajate, abiõpetajate või teiste töötajate kaasamisega õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel. Õpitavaga tutvutakse võimalusel selle loomulikus keskkonnas.

3. ÕPI- JA KASVUKESKKONNA KUJUNDAMISE PÕHIMÕTTED

Õpi- ja kasvukeskkond on last ümbritseva vaimse, sotsiaalse, füüsilise ja digitaalse keskkonna kooslus, milles laps areneb ja õpib. Õpi- ja kasvukeskkond toetab lapse positiivse enesehinnangu kujunemist ja lapse arenemist iseseisvaks, algatusvõimeliseks ja aktiivseks õppijaks. Õpi- ja kasvukeskkond kannab alushariduse alusväärtusi.

Õpetaja loob õpi- ja kasvukeskkonna koostöös laste, abiõpetaja ja teiste töötajatega, kaasates vajadusel vanemaid. Lastehoiurühmas, milles ei tööta õpetajat, täidab eelnimetatud ülesannet lapsehoidja. Õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel lähtutakse laste vanusest ja vajadustest ning õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidest ja sisust.

Sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamisel:

- lähtutakse lapse heaolust, ühistele väärtustele tuginevatest kokkulepetest ning lastehoiu ja lasteaia tavadest;
- luuakse usaldav, sõbralik, pinge- ja vägivallavaba õhkkond;

- suunatakse lapsi üksteisega arvestama, üksteist toetama ja koostööd tegema;
- väärtustatakse ja tunnustatakse ideede ning arvamuste paljusust;
- tagatakse aeg mõtestamiseks, mõttevahetuseks ja tagasisideks;
- kujundatakse heatahtlik ja avatud suhtumine erinevustesse ning kõikidele lastele tagatakse võrdsed võimalused;
- kohandatakse tegevusi, õpet ja õppematerjale paindlikult, võimaldatakse valikute tegemist ning luuakse võimalused aktiivseks osaluseks;
- tehakse koostööd vanematega.

Füüsilise keskkonna kujundamisel:

- tagatakse turvalisus;
- tehakse õppeprotsess nähtavaks;
- tagatakse õppe- ja mänguvahendite kättesaadavus ja mitmekesisus;
- luuakse võimalusel füüsiline keskkond, mis on lihtsasti ümberkohaldatav, paindlik ning aktiivset liikumist võimaldav liigendatud rühmaruum, mis võimaldab tegutseda alarühmades ja pakub võimalusi omaette olemiseks;
- luuakse võimalused mängimiseks ja aktiivseks liikumiseks ruumides ja õues.

Õppe- ja kasvatustegevusi viiakse läbi lastehoiu ja lasteaia siseruumides ning õues, samuti väljaspool lastehoidu ja lasteaeda.

4. LAPSE INDIVIDUAALSE ARENGU TOETAMINE

Kokkuleppel vanemaga võib teha lapse individuaalse arengu toetamiseks kohandusi õppe- ja kasvatustegevuse sisus ja korralduses ning õpi- ja kasvukeskkonnas.

Lapse **individuaalse arengu jälgimise kaardile** (IAJK) kantakse info lapse toe vajaduse väljaselgitamiseks läbiviidud hindamiste, rakendatud tugimeetmete ja nende tulemuslikkuse kohta ning seatakse arengueesmärgid toetamist vajavates valdkondades.

Vajadusel koostab õpetaja koostöös abiõpetaja, tugispetsialisti, tugiteenuste koordineerija ja vanemaga lapsele riikliku õppekava alusel **individuaalse arenduskava** (IAK). Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse koostöös tugispetsialistide ning vanemaga kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendamisest, arengukeskkonna sobilikkusest, arengueesmärkide saavutamisest ning lapse edasistest vajadustest.

Lapse, kelle kodune keel ei ole eesti keel, eesti keele omandamist toetatakse vajadusel eraldi eesti keele arengu toetamiseks mõeldud tegevuste kaudu. Eesti keele oskuse toetamisel ja õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse lapse arengutaset ning vanust.

Lasteaiavälise toe korral teeb lasteaed koostööd asutustega, mis pakuvad lapsele tuge väljaspool lasteaeda. Siia kuulub Rajaleidja, kes pakub asutustele õppenõustamist ja väljastab koolivälise meeskonna otsuseid (koolikohustuse täitmise edasilükkamine, vajalike tingimuste

rakendamine koolieelses lasteasutuses ja sobitus- või erirühma määramine). Meditsiini valdkonnas toetavad lasteaiaväliselt perearst, kliiniline logopeed ja eriarstid, kes koostöös määravad diagnoosi. Viimasega saab vanem pöörduda Sotsiaalkindlustusameti poole puude taotlemiseks. See on vajalik täiendava toe saamiseks, milleks võivad olla nt rehabilitatsiooniteenused (logopeed, eripedagoog, psühholoog, sotsiaaltöötaja, füsioteraapia, loovteraapia, kogemusnõustamine). Lapsevanem ei ole kohustatud avaldama lasteaiale erialaspetsialistide hinnanguid lapse kohta, kuid saadud informatsioon on vajalik lapse paremaks toetamiseks lasteaias. Puude olemasolul saab toetada ka kohalik omavalitsus (lastekaitse), kes pakub vajaduspõhiselt vanemlusprogramme, valla poolt finantseeritud psühholoogi ja/või tugiisiku teenust.

Vajadusel koostab lasteaia meeskond lapse arengukirjelduse uuringuteks lasteaiavälistele erialaspetsialistidele (täiendav tugi, koolipikendus, sobiv haridusasutus vms). Arengukirjelduse soovi edastab lapsevanem rühmaõpetajatele ning vajaliku dokumendi koostab lasteaed kahe nädala jooksul. Arengukirjelduse koostamisel osalevad rühmaõpetajad ning juhtkond. Vajadusel ka eriala- ja tugispetsialistid.

5. KOLMEAASTASE LAPSE JA KUUE- KUNI SEITSMEAASTASE LAPSE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED

Riiklikus õppekavas eristatakse nelja üldoskuste rühma:

- 1) mänguuskused;
- 2) tunnetus- ja õpioskused;
- 3) sotsiaalsed oskused;
- 4) eneseregulatsiooni oskused.

Üldoskuste kujunemist toetatakse kõigi tegevuste kaudu, lõimides erinevaid valdkondi ja kasutades erinevaid õppeviise. Kuni kolmeaastaste laste puhul esitatakse kõik arengutulemused üldoskuste põhisel.

Riikliku õppekava läbimisel omandatud üldoskused on aluseks põhikooli riiklikus õppekavas toodud üldpädevuste ja ennast reguleeriva õppija kujunemisele.

5.1 MÄNGUOSKUSED

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus ja loomulik õppimisviis. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, harjutab ning rakendab uusi oskusi, õpib suhtlema ja koostööd tegema ning sobival viisil enda tundeid ja soove väljendama. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Lasteaias muutub lapse mäng üha keerukamaks ja sisutihedamaks, hõlmates erinevaid mänguliike. Mängud, mis toetavad lapse kõiki üldoskusi, jagunevad loovmänguks, vabamänguks ja reeglimänguks.

Loovmängus kasutab laps oma fantaasiat ja kujutlusvõimet, luues uusi olukordi, tegelasi ning mängu sisu. Loovmäng arendab lapse keelelist ja emotsionaalset arengut ning toetab kujutlusvõime teket. Loovmängud on näiteks kodu-, poe-, arsti- või juuksurimäng. Loovmängus saab laps iseseisvalt valida mängu sisu, teema või selleks vajalikud esemed.

Vabamäng on lapse juhitud mäng, mille sisu ja reeglid määrab laps ise. Selline mäng toetab lapse iseseisvust ja otsustamisoskust. Vabamäng on näiteks mäng õues liivakastis.

Reeglimängudes on lapsel vajalik järgida kindlaid reegleid, juhiseid ja kokkuleppeid. Reeglimängudes areneb eneseregulatsiooni ja koostööoskus. Reeglimängud on toeks sotsiaalse käitumise õppimisel.

Mängu muudab lapse jaoks toredaks võimalus tegutseda oma soovist lähtuvalt, kuid siiski on tal veel vaja täiskasvanu suunamist. Lapse mängu juhendamise võib jagada tinglikult kaudseks või otseseks.

Tugevajav laps

Lastele, kel on raskusi mängu alustamisega, tuleb olla eeskujuks ning leida sobiv mängupartner ja alustada väiksematest gruppidest. Sel juhul pole mänguoskuse osas survet ning nii mängu käiku kui ka suhtlust on kergem suunata. Sensoorsed mängud on lihtsa sisuga, kuid hõlmavad erinevaid meeli ja oskusi. Sensoorsed mängud on tegevused, mis stimuleerivad lapse kõiki viite meelt (nägemine, kuulmine, kompimine, lõhnataju, maitsemeel; lisaks ka oma keha tunnetus). Need mängud toetavad lapse närvisüsteemi, eneseregulatsiooni, tähelepanu- ja keskendumisvõimet ja motoorseid oskuseid.

Toevajadusega lapsed (nt autismispektri häirega lapsed) vajavad sageli kindlat sisendit, et nad saaksid rahuneda, ülesandele keskenduda või osaleda kaaslastega mängus. Muukeelsetel lastel aitab sensoorses mängus osalemine ületada keelelisi takistusi, sest taoline tegevus on keeleliselt vähenõudlik ja toetab suhtlemist lihtsa tegevuse kaudu.

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps

Selleks, et muukeelne laps hakkaks omandama uue keele sõnavara, tasub kasutusele võtta korduvad fraasid, mida kasutatakse ka igapäevases kõnes. Näiteks, „aitäh”, „palun”, „anna” jne. Kui laps kuuleb neid erinevates situatsioonides, kuid sinna juurde kuulub ka žest või miimika, siis hakkab laps seda sõna paremini ja kiiremini mõistma ning ka kaaslastega suheldes kasutama.

Koostöö

Koostööl on oluline roll, kuna laps käitub erinevates keskkondades erinevalt ning koostöö kaudu saame täieliku ülevaate lapse oskustest, huvidest ja ka raskustest. Jagades ühiseid eesmärke, saab laps igas keskkonnas samalaadset tuge ja juhendamist. Lapsevanemate ja spetsialistide vahel (sh õpetajad) korraldada näidismänge, kus lapsevanem koos lapsega saab vaadata ja katsetada, kuidas konkreetset oskust arendada. See loob praktilise koostöö.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:

- 1) suudab väikeses grupis mängule keskenduda;
- 2) kasutab mängides loovalt erinevaid vahendeid;
- 3) jälgendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut;
- 4) sooritab iseseisvalt mitu omavahel loogiliselt seotud mängulist toimingut;
- 5) kutsub kaaslast oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga;
- 6) suhtub kaaslaste mängu heatahtlikult;
- 7) suudab järgida lihtsamaid mängureegleid.

Mänguoskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Keskendub lühiajalisele ja lihtsale mängule täiskasvanu toel.	Keskendub iseseisvalt lühiajalisele ja lihtsale mängule.	Keskendub pikemaajaliselt enda valitud mängule.	Suudab mängule keskenduda.
Kasutab mänguasju tavapärasel moel (nt sõidutab autot, paneb nukule mütsi pähe).	Kasutab mängus õpetaja antud või olemasolevaid vahendeid ning jäljendab lihtsaid tegevusi.	Kasutab mängus vahendeid iseseisvalt, asendades neid vajadusel muu sobivaga.	Kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.
Matkib tuttavaid olukordi (nt söögi tegemine, magama panek) oma kogemustest lähtuvalt.	Rakendab mängudes fantaasiaelemente, sidudes isiklike kogemusi.	Rakendab mängudes erinevatest allikatest saadud kogemusi, teadmisi ja muljeid.	Rakendab mängudes loovust, kujutlusvõimet, oma kogemusi, teadmisi ja oskusi.
Soovib teiste alगतatud mängus osaleda, võib vajada julgustust ja tuge.	Algatab lihtsamaid mänge (nt „teeme kooki”).	Algatab mänge ja toob neisse uusi ideid.	Näitab mängu käigus üles omaalगतust, huvi ja loovust.
Algatab lihtsaid mänge (nt autosõit).	Algatab lihtsama sisuga lühiajalisi mänge.	Mängib üksi ja koos kaaslasega ning muudab mängu kulgu.	Algatab mänge ja arendab mängude sisu.
Mängib lihtsat rollimängu täiskasvanu toel.	Võtab mängudes lihtsamaid rolle, kasutades matkimisel liikumist, kõne ja hääletooni.	Omandab mängudes rollidele iseloomuliku käitumise, tuginedes oma kogemusele.	Täidab mängudes erinevaid rolle.
Mängib mänge ja püüab teha koostööd eakaaslastega (paaris, väikeses grupis) täiskasvanu toel.	Algatab mängu, leiab mängukaaslased ja püüab nendega arvestada.	Suudab mängudes ülesandeid ja rolle jaotada ning kokkuleppeid sõlmida.	Suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele.
Osaleb reeglitega mängus koos täiskasvanuga (nt peitus) ja suudab oodata oma korda.	Järgib tuttava mängu reegleid koos kaaslastega, vajadusel täiskasvanu abiga.	Järgib mängureeglite täitmist enda ja teiste poolt.	Järgib mängu reegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada.
Tunneb rõõmu koosmängust täiskasvanu toel.	Õpib oma tundeid võidu ja kaotuse korral väljendama, võib selleks vajada täiskasvanu tuge.	Väljendab oma tundeid võidu ja kaotuse korral ning mõistab, et mängus on võimalik veel proovida.	Tunneb rõõmu võidust ja suudab hakkama saada kaotusega.

5.2 TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

Tunnetusoskus on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskus on lapse suutlikkus oma tunnetusprotsesse õppimise eesmärgil kasutada – hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel. Õpioskus on õppimise õppimine, mis aitab lapsel kohaneda koolis ja uutes olukordades ning toetab enesekindlust ja iseseisvust.

Tunnetus- ja õpioskuste arendamisel on oluline, et:

- tegevused oleksid mitmekesised, mängulised ja tähenduslikud;
- laps saaks katsetada, küsida, avastada ja mõelda;
- õpetaja märkaks ja toetaks lapse arengut järjepidevalt ning arvestaks individuaalseid eripärasid.

Tunnetus- ja õpioskus on omavahel seotud. Kui laps ei suuda keskenduda (õpioskus), on tal raske märgata detaile (tunnetusoskus). Kui laps ei saa aru muistest või seostest (tunnetusoskus), siis ta õpib aeglasemalt (õpioskus).

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kolmeaastane laps:

- 1) tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega;
- 2) suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda vastavalt oma arengutasemele;
- 3) mõistab lihtsamat kõnet;
- 4) valdab eneseväljenduseks vajalikku sõnavara;
- 5) väljendab end kõnes teistele arusaadavalt ja osaleb vestluses;
- 6) suudab keskenduda lühikeste lugude jälgimisele;
- 7) oskab leida võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid;
- 8) oskab objekte ühe tunnuse alusel rühmitada;
- 9) suudab järgida lihtsat juhust;
- 10) oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna

Tunnetus- ja õpioskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Suudab lühiajaliselt (5–10 min) keskenduda huvipakkuvale tegevusele, vajades täiskasvanu juhendamist.	Suudab huvipakkuvatele tegevustele keskenduda mõnda aega (10–15 min) ning suudab alustada ja lõpetada tegevuse, vajadusel täiskasvanu toel.	Suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda (15–20 min), viib alustatud tegevuse lõpule.	Suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda.
Saab aru lihtsatest ja tuttavatest lausetest ning reageerib kuuldule enamasti konkreetse tegevusega, täiskasvanu juhendamisel.	Täidab täiskasvanu poolt antud ülesande, vastates lihtsatele küsimustele.	Reageerib sobivalt täiskasvanu juhistele ja osaleb lühikeses arutelus.	Saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi.
Järgib täiskasvanu toel üheosalist juhust (nt „Palun pese käed”).	Täidab kaheosalist juhust, kui tegevused on tuttavad ja lihtsad (nt „Palun pane riided selga ja pese käed”), vajadusel täiskasvanu toel.	Täidab iseseisvalt lihtsamat kahekolmeosalist juhust, kui tegevused on seotud igapäevatoimingutega (nt „Palun pane riided selga, siis jalanõud jalga ja lõpuks mine mänguplatsile”).	Suudab täita kahe-kolmeosalist igapäevast juhust või korraldust.
Väljendab täiskasvanu abil oma mõtteid lihtsate lausetega ja esitab küsimusi.	Väljendab oma mõtteid, kasutades lihtsamaid põhjendusi (nt „sest mulle ei meeldi”) ja küsimusi (nt „kuidas see töötab?”) ning arutleb igapäevaste teemade üle, vajadusel täiskasvanu suunamisel.	Esitab küsimusi, avaldab arvamust (nt „Ma arvan, et...” ja arutleb lihtsate probleemide üle (nt mida teha, kui keegi on kurb).	Esitab küsimusi, arutleb ja oskab oma mõtteid arusaadavalt väljendada.
Rühmitab täiskasvanu toel esemeid ühe selge ja nähtava tunnuse järgi (nt kõik punased klotsid).	Rühmitab esemeid kahe erineva nähtava tunnuse alusel (nt kollased suured pallid).	Oskab rühmitada esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste ning ühe ja sama eseme mitme erineva tunnuse järgi (nt pall on ümmargune, punane ja mängimiseks).	Oskab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel rühmitada.

3-4	4-5	5-6	6-7
Kirjeldab täiskasvanu suunamisel üksteisele järgnevaid tegevusi, mis on seotud isikliku kogemusega (nt „vihma sadas, ei saanud õue minna“).	Eristab hulkade suurust ja proovib loendada või järjestada ning kirjeldab lihtsaid põhjustagajärg seoseid igapäevastes olukordades (nt „kuna sa jooksid, siis kukkusid“).	Suudab iseseisvalt loendada, võrrelda hulki ja oskab kirjeldada sündmuses ning nähtuses põhjustagajärg seoseid.	Saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna.
Tegutseb, uurib, katsetab enamasti kogemuspõhiselt ja matkides, vajades täiskasvanu tuge.	Konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi – lahendab lihtsamaid praktilisi probleeme (nt „eelmine kord see vahend sobis, proovin uuesti“), kuid võib vajada täiskasvanu suunamist.	Kasutab teadmisi igapäevaste situatsioonides ja oskab põhjendada oma valikuid ja otsuseid lühidalt (nt „ma tegin nii, sest eelmine kord see töötas“).	Kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades.
Valib vahendeid ja lahendab probleeme enamasti katseeksituse abil (nt proovib mitut erinevat eset, kuni üks sobib).	Valib vahendeid ja osaleb lihtsates praktilistes probleemilahendustes, kus saab proovida erinevaid vahendeid (nt ehitusklotsid, loovmaterjalid).	Valib tuttavate ülesannete puhul sobivaid vahendeid ja võtteid ning lahendab probleeme, tuginedes varasemale kogemusele.	Kasutab sobivaid vahendeid ja võtteid probleemilahenduseks.

5.3 SOTSIAALSED OSKUSED

Sotsiaalsed oskused on oskused teistega suhelda, tajuda iseennast ja kaaslasi, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda koostoimet võimaldavatest eetilistest tõekspidamistest.

Väikelapseas kujunevad mitmed isiksuseomadused, suhtlemisviisid, väärtused ja hoiakud, mis suunavad lapse käitumist sotsiaalses keskkonnas. Lasteaias, kus lapsed veedavad suure osa oma päevast juba väga varasest east alates, muutub üha olulisemaks ka õpetaja ja rühmameeskonna mõju. Täiskasvanud ja nende omavaheline suhtlemine on lapsele oluliseks eeskujuks nii suhtlemisuskustes kui ka hoiakute ja minapildi kujundamisel. Täiskasvanute suhtumine ja igapäevane käitumine võivad märkimisväärselt toetada lapse kujunemist teisi arvestavaks, koostöövõimeliseks ja vastutustundlikuks inimeseks.

Lapse sotsiaalne areng on tihedalt seotud tema minapildi, suhete kvaliteedi ning igapäevaste suhtlemiskogemustega. Lapse suhtumine iseendasse mõjutab otseselt tema sotsiaalset käitumist – positiivne ja adekvaatne enesehinnang loob aluse suhtlemisjulgusele, koostöövalmidusele ja teiste väärtustamisele. Kui laps tunneb, et ta on oluline ja kuuluv, oskab ta ka kaaslasi aktsepteerida ja nendega arvestada. Selleks et laps kasvaks hoolivaks, julgeks ja teistega arvestavaks, on oluline, et kasvatus põhineks kolmel kesksel põhimõttel:

- lapsele tuleb pakkuda tingimusteta hoolivust ja armastust,
- kehtestada turvalised ja mõistetavad piirid,
- õpetada empaatiat ja arvestavat suhtlemist

Sotsiaalseid oskusi võib jagada suhtlemisuskuseks, emotsionaalseteks ja prosotsiaalseteks oskusteks, reeglite järgimise oskusteks, erimeelsuste lahendamise oskusteks ning koos mängimise oskusteks. Iga oskuse alla kuuluvad mitmed osaoskused, mis võimaldavad lapse arengut täpsemalt jälgida ja toetada.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3-aastane laps:

1. oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada;
2. on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada;
3. osaleb täiskasvanuga ühistegevustes;
4. saab aru lihtsamatest rühma kokkulepetest;
5. loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos;
6. jagab mõnikord asju ka teistega;
7. algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust;
8. oskab väljendada oma vajadusi ja soove.

Sotsiaalsete oskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Suhtleb eakaaslastega ja tuttavate täiskasvanutega.	Alustab vestlust, osaleb mängudes ja räägib oma mõtetest.	Vestleb vabalt, loob ja hoiab sõprussuhteid.	Tunneb huvi teiste vastu, oskab luua sõprussuhteid ja tahab ning julgeb suhelda.
Märkab täiskasvanu suunamisel teise lapse tundeid, reageerib lihtsatele emotsioonidele (rõõm, kurbus).	Märkab teiste tundeid, püüab lohutada või aidata.	Arvestab teiste tunnetega grupitegevustes.	Püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses.
Jagab mänguasju täiskasvanu julgustusel.	Teeb koostööd väikeses grupis, lihtsates olukordades pakub ja küsib abi.	Töötab grupis ühise eesmärgi nimel, abistab vajadusel kaaslast.	Oskab kaaslastega arvestada ja teha koostööd ning osutab ja küsib vajadusel abi.
Mõistab lihtsate olukordade sobivust täiskasvanu abil.	Tunneb ära sobimatu käitumise, kui sellele viidatakse ning leiab täiskasvanu suunamisel sobiva käitumisviisi.	Teeb ise valikuid käitumisviiside vahel ja õpib neid tagajärgedega seostama.	Teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel, valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ning mõistab oma käitumise tagajärgi.
Järgib lihtsaid kokkuleppeid ja õpib viisakusreegleid täiskasvanu juhendamisel.	Tuletab meelde ja püüab järgida rühma kokkuleppeid ning lihtsamaid viisakusreegleid, vajadusel täiskasvanu toel.	Järgib rühma reegleid ja üldtunnustatud viisakusreegleid.	Järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme.
Märkab, et inimesed võivad välja näha erinevad (nt nahavärv, kasv).	Teab, et inimestel võivad olla erinevad vajadused (sh toevajadused) ja kombed.	Räägib erinevustest avatud ja mõistval viisil.	Mõistab, et inimesed võivad olla erinevad.
Avaldab eelistust kahe valiku vahel.	Pakub ideid tegevuste osas.	Arutab valikuid ja otsustab koos kaaslastega.	Osaleb ja teeb ettepanekuid otsustusprotsessides.
Proovib uut tegevust täiskasvanu toel.	Tegutseb muutunud olukorras täiskasvanu juhiste toel.	Püüab uudsetes olukordades ise hakkama saada, vajadusel küsides täiskasvanu abi.	Suudab uudsetes olukordades toime tulla vajadusel täiskasvanu juhiseid järgides.

5.4 ENESEREGULATSIOONI OSKUSED

Eneseregulatsiooni oskused on oskused, mis võimaldavad suunata oma tähelepanu, kasutada töömälu, pidurdada hetkeimpulsse ning kavandada oma käitumist vastavalt olukorrale. Eneseregulatsiooni oskused võimaldavad lapsel olukordadele paindlikult reageerida, erinevaid seoseid märgata ja lahendusi leida.

Eneseregulatsiooni oskus sisaldab vaimseid protsesse, mis võimaldavad lapsel tähelepanu koondada, juhiseid meelde jätta ja mitme ülesandega edukalt hakkama saada. Enda reaktsioonide ja impulsside reguleerimise ning juhtimise oskus on hädavajalikud oskused lapse sujuval üleminekul lasteaiast kooli. Eneseregulatsiooni oskused aitavad kaasa kohusetunde, sisemise tasakaalu, tähelepanu, kognitiivse kontrolli, tahtejõu ja valikute tegemise oskuste kujunemisele.

Täiskasvanu juhendamise, mudeldamise ja julgustamise abil õpib laps mõistma, väljendama ja reguleerima oma emotsioone, mõtteid ja käitumist. Lapse kasvades väheneb täiskasvanu vahetu tugi ning suurenevad lapsele seatud ootused iseseisvaks eneseregulatsiooniga toimetulekuks.

Eneseregulatsioonioskused võib tinglikult jagada kolme rühma.

- Emotsionaalne eneseregulatsioon tähendab, et laps õpib oma tundeid ära tundma ja neid sobival moel väljendama. Ta hakkab mõistma, mis teda rõõmustab või kurvastab, ja otsib viise, kuidas end paremini tunda, näiteks rahuneb sügavalt hingates, võtab hetke puhkamiseks või pöördub abi saamiseks täiskasvanu poole.
- Käitumuslik eneseregulatsioon väljendub selles, et laps suudab järgida kokkuleppeid ja reegleid, oodata oma järjekorda, lõpetada alustatud tegevuse ning tulla toime pettumusega, kui kõik ei lähe nii, nagu ta soovis.
- Kognitiivne ehk mõtlemisega seotud eneseregulatsioon avaldub lapse võimes keskenduda, hoida tähelepanu ja planeerida oma tegevust. Laps õpib mõtlema oma tegude üle, hindama, mis tal õnnestus ja mis vajab veel harjutamist. Selline oskus aitab tal olla iseseisvam õppija ja mõistvam kaaslane.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3-aastane laps:

1. tuleb toime vanematest eemalolekuga;
2. tuleb toime ühelt tegevuselt teisele üleminekuga;
3. suudab lühikest aega soovitud edasi lükata ja oma käitumist pidurdada;
4. suudab täiskasvanu toel tulla toime tugevate tunnetega;
5. saab suures osas hakkama igapäevase eneseteenindamisega;
6. paneb pärast tegevusi täiskasvanu juhendamisel asjad oma kohale.

Eneseregulatsioonioskuste eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Väljendab oma emotsioone füüsiliselt (nt nutt, kallistamine).	Kirjeldab lihtsamaid emotsioone täiskasvanu toel (nt olen rõõmus, olen kurb).	Suudab emotsioone kirjeldada – mis teeb kurvaks või õnnelikuks – ja õpib mõistma ka keerukamaid tundeid (nt uhkus, häbi jm).	Suudab oma emotsioone kirjeldada ning sobival viisil väljendada.
Osaleb täiskasvanu toel mängudes ja igapäevategevustes.	Algatab mõningaid mängu ja tegevusi täiskasvanu suunamisel.	Kavandab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatu enamasti lõpuni, kuid võib vajada täiskasvanu abi.	Kavandab, algatab ja korraldab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatud tegevused lõpuni
Järgib lihtsamaid juhiseid täiskasvanu suunamisel ja keskendub lühiajaliselt alustatud tegevusele.	Lahendab ülesandeid ja teeb koostööd kaaslastega, vajades täiskasvanu juhendamist.	Tegutseb iseseisvalt ja grupis eesmärgipäraselt, suutes keskenduda ja pingutada ülesannete täitmisel, vajadusel täiskasvanu toel.	Suudab pingutust nõudva tööülesande kallal iseseisvalt ja grupis sihipäraselt tegutseda.
Saab aru lihtsamatest käitumisreeglitest ning püüab neid täiskasvanu toel igapäevategevustes järgida.	Oskab tuttavas keskkonnas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.	Oskab avalikus ruumis (nt teater, kontsert, liiklus) sobivalt käituda ja lähtuda kokkulepitud reeglitest.	Oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele.
Osaleb täiskasvanu suunamisel rahunemist soodustavates tegevustes.	Õpib täiskasvanu toel vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.	Oskab vajadusel iseseisvalt kasutada lihtsamaid vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.	Oskab vajadusel kasutada vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi.
Saab hakkama lihtsamate eneseteenindamise toimingutega (riietumine, söömine, tualeti kasutamine) ja tööharjumustega (lehtede riisumine, mänguasjade koristamine).	On omandanud esmased eneseteenindamise ja tööharjumused, võib vajada täiskasvanu tuge.	Saab hakkama eneseteenindamisega ja on omandanud enesekohased tööharjumused (isiklike asjade hoidmine, vahendite heaperemehelik kasutamine).	Saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused.

6. KUUE- KUNI SEITSMEAASTASE LAPSE EELDATAVAD ARENGUTULEMUSED

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse erinevaid valdkondi.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted ning kuue- kuni seitsmeaastase lapse eeldatavad arengutulemused esitatakse kuues valdkonnas:

- 1) mina ja keskkond;
- 2) keel ja kõne;
- 3) matemaatika;
- 4) kunst;
- 5) muusika;
- 6) liikumine.

6.1 VALDKOND MINA JA KESKKOND

Valdkond mina ja keskkond toetab lapse terviklikku arengut, aidates tal mõista ennast, teisi inimesi ja ümbritsevat maailma. Varases eas omandatud oskused ja hoiakud selles valdkonnas kujundavad lapse väärtushinnanguid, suhtumist loodusesse ja suhteid teiste inimestega, pannes aluse edaspidises elus toimetulekuks.

Mina ja keskkond annab teistele õppe- ja kasvatustegevuste valdkondadele (keel ja kõne, matemaatika, kunst, muusika ja liikumine) temaatilise sisu. Läbi keskkonnateemade lõimuvad teised valdkonnad loomulikult igapäevastesse tegevustesse, toetades lapse terviklikku maailmapilti ja teadmiste seostamist.

Valdkond Mina ja keskkond õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) toetada last iseenda ja ümbritseva keskkonna tundma õppimisel ja mõistmisel;
- 2) suunata last ümbritsevat keskkonda mängu ja igapäevatoimingute kaudu märkama, uurima ja kogema;
- 3) suunata last küsimusi esitama, probleeme püstitama, teemakohaselt arutlema, vastuseid leidma ning märgatust ja kogetust järeldusi tegema;
- 4) suunata last keskkonda hoidvalt ja turvaliselt käituma ning materjale ja vahendeid säästlikult kasutama;
- 5) suunata last keskkonda, enda ja kaaslaste kultuuri ja traditsioone ning tervist väärtustama;
- 6) suunata last märkama ja mõistma sotsiaalse keskkonna, loodus-, tehis ning digikeskkonna erinevusi.

Mina ja keskkond valdkonna eelkused (1-3aastane laps):

sisaldab teadmisi: iseendast ning oma kodust ja perekonnast; tervisest ja turvalisusest ning ümbritsevast loodus- ja tehiskeskkonnast. Väikelapseas on need teadmised seotud otsese kogemusega ning väljendusoskus areneb koostöös keele ja kõne oskuste arenguga.

Väikelapseas areneb oskus:

- reageerida oma nimele;
- tunda end ära piltidel;
- osutada küsimisel pereliikmetele ja tuttavatele inimestele;
- osutada ja/või nimetada mööbliesemeid, nõusid, riietusesemeid, mänguasju;
- teada esemete otstarvet ja kasutada neid sihipäraselt.

Laps ei oska küll veel väikelapseas nimetada tervisele kasulikku/kahjulikku või nimetada turvalisusega seotud tegevusi, kuid teeb neid tegevusi kaasa ja on omandanud vastavad harjumused. Näiteks peseb käsi ja hambaid, sööb erinevaid toite, teab, et autos sõites peab istuma turvatoolis või rattaga sõites kandma kiivrit.

Looduskeskkonnas:

- eristab ja tunneb ära loomi, neile osutades või neid nimetades;
- oskab nimetada või osutada linnule, loomale, puule, lillele, pilvele, kuule, autole, majale jne.

„Mina ja keskkond” oskused arenevad lapsega suheldes ja sellest rääkides, mis teda ümbritseb. Näiteks kui lapsel on kodus kass, siis oskab juba päris väike laps osutada küsimisel kassile.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab tutvustada ja kirjeldada iseennast, enda omadusi ning huvisid;
- 2) oskab nimetada kehaosade nimetusi, teab nende vajalikkust ja mille poolest erinevad privaatsed kehaosad teistest;
- 3) oskab kirjeldada oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 4) oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid ameteid;
- 5) oskab nimetada Eesti riiklikke sümboleid, rahva- ja kultuuritraditsioone ning olulisemaid kultuuritegelasi;
- 6) saab aru, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused ja kultuuritraditsioonid;
- 7) oskab ebaseaduslikes või ebaturvalistes olukordades turvaliselt käituda ning vajadusel abi kutsuda;
- 8) oskab kirjeldada, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist ning teab, kuidas oma tervist hoida;
- 9) oskab selgitada, mida on vaja teha selleks, et hoida hammaste tervist;

- 10) oskab selgitada, miks on oluline järgida igapäevaelus isikliku hügieeni põhimõtteid;
- 11) märkab ja kirjeldab enda ja teiste tegevuse mõju keskkonnale ning käitub keskkonda säästvalt;
- 12) tunneb oma kodukoha eripära ja oskab kirjeldada kodukoha loodust;
- 13) oskab kirjeldada loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites;
- 14) oskab kirjeldada loodusnähtusi ja selgitada ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest;
- 15) oskab kirjeldada võimalikke ohte seoses keskkonnaga, erinevate tegevustega ja olukordadega;
- 16) oskab liikluses ohutult käituda;
- 17) oskab kirjeldada, tervisliku ja mitmekesine toitumise põhimõtteid ning teab, miks need on olulised tervise hoidmisel;
- 18) oskab selgitada, miks piisav puhkamine, uni ja kehaline aktiivsus on olulised tervise hoidmisel;
- 19) oskab kirjeldada, miks vägivald ja kiusamine ei ole lubatud käitumine;
- 20) oskab selgitada raha otstarvet;
- 21) teab digitehnoloogia ja interneti turvalise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtteid ning oskab nimetada ohtusid digikeskkonnas;
- 22) oskab digivahendeid eesmärgipäraselt, heaperemehelikult ja loovaalt kasutada ning juhtida lihtsamaid robotikaseadmeid.

Tugevajav laps (nt arenguline, emotsionaalne, motoorne):

Lapse füüsilist, kognitiivset, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut ning tema individuaalseid võimeid arvesse võttes tuleb talle luua sobivad õppimisvõimalused, kohandades vajadusel nii füüsilist keskkonda kui ka õpiülesandeid. Selleks sobivad näiteks:

- tegevuste kohandamine lapse tempos ja võimekuse järgi (nt ülesannete jagamine väiksemateks etappideks, lisaselgitused, pikem aeg);
- meeltepõhiste ja aktiivõppe meetodite kasutamine (nt katsutavad ja liikumist eeldavad materjalid, praktilised tegevused);
- väiksemates gruppides või üks-ühele tegevused, kui laps vajab rohkem rahu ja toetust;
- lapse eneseregulatsiooni toetamine igapäevases rutiinis (nt visuaalsed ajakavad, emotsioonikaardid).

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps

Valdkond Mina ja keskkond on oma sisult lai ja elulähedane, hõlmates teadmisi ja oskusi, mis on tihedalt seotud lapse isiklike kogemuste, kodukultuuri ja keelekeskkonnaga. Muukeelsete laste puhul võib valdkonna teemade mõistmist piirata nii koduse keele erinevus kui ka vähene kokkupuude Eesti kultuuriruumi või loodusnähtustega. Näiteks ei pruugi lapsel, kes on

kasvanud teistsuguses kliimavöötmes, olla kogemusi lumega. Samuti võivad eri kodukultuuridest tulenevalt perede väärtused, suhtlusviisid ja ajakäsitus olla erinevad.

Avatud alguse käsiraamat (Jürimäe, et al., 2018) soovib lapsevanemaid aegsasti teavitada valdkondlikest teemadest, millega rühmas hakatakse tegelema, et perel oleks võimalik neid lapsega oma emakeeles käsitleda ja seeläbi toetada arusaamist.

Selleks, et muukeelne laps saaks sisukalt osaleda õppe- ja kasvatustegevustes ning omandada valdkonnaga seotud teadmisi ja oskusi, tuleb tal esmalt omandada vastav sõnavara ja mõisted. Keeleõppe aluseks on arusaamine – laps peab kõigepealt mõistma kuuldu ja nähtu, enne kui saab oma mõtteid keeleliselt väljendada. Arusaamise toetamiseks on oluline kasutada visuaalseid, praktilisi ja mitmemeelseid õppemeetodeid, mis aitavad uut sõnavara tähenduslikult seostada lapse kogemustega. Näiteks võib kasutada esemeid, fotosid, pilte, videolõike, liikumist ja tegevuslikke olukordi. Samuti tuleks toetada keelelist eneseväljendust mängulistest tegevustest, näiteks liikumismängudes, dramatiseeringutes ja rollimängudes, kus laps saab keelt kasutada loomulikus ja tähenduslikus kontekstis.

Õpetaja saab oma kõnet toetada osutamisega konkreetsetele esemetele või tegevustele (nt „Vaata – Eia ja Sebastian pesevad käsi“, „Siin ongi tass“) ning kasutada lihtsaid lauseid, kordusi ja üks-ühele suhtlust.

Keeleline ja kultuuriline toetamine peab kajastuma ka füüsilises õpikeskkonnas. Ruumikujundus toetab lapse turvatunnet ja õppimist siis, kui see peegeldab nii lapse isiklikku kultuuritausta kui ka vastuvõtva kogukonna väärtusi. „Rääkivad seinad” – näiteks pildid, tähestikud, kalendrid, laste looming ja sümbolid – aitavad lapsel ära tunda tuttavat, mõista uut ning tugevdavad kuuluvustunnet.

Samal ajal on oluline leida tasakaal – keeleõppega ei tohi last üle koormata. Muu koduse keelega lastel tuleb võimaldada suhelda ja mängida ka oma emakeeles ning koostöös perega toetada emakeele arengut paralleelselt eesti keele omandamisega.

Andekus

Last, kelle oskused ja teadmised valdkonnas Mina ja keskkond on eakaaslastest ees, saab toetada pakkudes talle süvendatud uurimisvõimalusi, probleemilahendust nõudvaid ülesandeid ning võimalusi oma teadmisi loovalt väljendada. Avastus- ja projektõpe, iseseisvad loodusvaatlused ning erinevate keskkondade analüüs aitavad tal mõtestada keerulisemaid seoseid ja seada kõrgemaid eesmärke. Samuti võib andekas laps tegutseda rühmas eestvedajana, jagades oma teadmisi ja toetades kaaslaste õppimist, mis arendab ka tema sotsiaalseid oskusi ja vastutustunnet.

Koostöö lapsevanematega

Tõhus koostöö lapsevanematega on lapse arengu toetamisel võtmetähtsusega, eriti kui lapsel on toevajadus või tema kodune keel erineb õppekeelest. Usalduse ja koostöö loomise aluseks on tagada korrapärane suhtlus lapsevanemaga: info vahetamine, edusammude ja raskuste arutamine. Toetada kodukultuuri kaasamist rühmategevustesse (nt rahvuspühade tähistamine, lugude või retseptide jagamine).

Mina ja keskkond valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
Mina	Ütleb küsimise korral oma eesja perekonnanime, vanuse ja soo (poiss, tüdruk) ning nimetab täiskasvanu abiga oma lemmiktegevuse.	Kirjeldab enda välimust ja ennast lihtsate omaduste kaudu (nt kiire, rõõmus, meeldib joonistada).	Kirjeldab oma iseloomu ja huve detailsemalt, oskab võrrelda end sõpradega.	Oskab tutvustada ja kirjeldada iseennast, enda omadusi ning huvisid.
Kehaosad ja privaatsus	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele ning nimetab nende kehaosade peamist otstarvet (nt kõrvadega kuulatakse).	Tunneb oma kehaosi, teab nende lihtsamaid ülesandeid ning mõistab, et mõned kehaosad on privaatset ja kuuluvad ainult talle.	Kirjeldab kehaosi (sh erinevaid organeid) ja nende ülesandeid, kirjeldab poiste ja tüdrukute erinevusi, teab, millised kehaosad on privaatset, ning oskab seista oma isiklike piiride eest.	Oskab nimetada kehaosade nimetusi, teab nende vajalikkust ja mille poolest erinevad privaatset kehaosad teistest.
Kodu, pere, pere-traditsioonid	Räägib, kellega ta koos elab ja oskab kirjeldada pereliikmeid.	Kirjeldab, mida talle meeldib oma perega teha, toob näiteid kodust (nt kortermaja, eramaja) ja kommetest.	Kirjeldab oma pere kombeid, erinevaid ruume kodus ja nende otstarvet.	Oskab kirjeldada oma kodu, perekonda ja peretraditsioone.
Ametid	Nimetab igapäevaelust tuttavamaid ameteid (nt õpetaja, arst).	Nimetab mõningaid ameteid ja oskab kirjeldada, mida nad teevad.	Nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid ja räägib, kelleks tahab suurena saada.	Oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid ameteid.
Eesti sümbolid ja kultuuri-traditsioonid	Teab, et elab Eestis, kus räägitakse eesti keelt, tunneb ära Eesti lipu, rahvuslinnu ja -lille ning nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.	Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi) ja nimetab mõnda rahvuspüha/-tava (nt mardipäev, laulu- või tantsupidu).	Teab Eesti Vabariigi presidendi nime ja nimetab mõningaid tuntud Eesti kultuuritegelasi ning kirjeldab tuntumaid rahvakombeid.	Oskab nimetada Eesti riiklikke sümboleid, rahva- ja kultuuritraditsioone ning olulisemaid kultuuritegelasi.
Erinevuste mõistmine	Märkab, et teised lapsed võivad käituda või välja näha erinevalt.	Toob võrdluses välja inimeste erinevusi (keel, toit, riietus) ja vajadusi.	Oskab selgitada inimeste erinevusi (nt kuidas inimesed erinevad keele, toidu või riietuse poolest) ja märgata	Saab aru, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused ja kultuuritraditsioonid.

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
			vajadusi ning kultuuritraditsioone.	
Turvalisus, abi kutsumine	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nt nuga, käärid) ja räägib täiskasvanule, kui kardab või on saanud haiget.	Nimetab ohtlikke esemeid ja tegevusi (nt terariistad, mängimine ohtlikes kohtades) ja teab, et abi saamiseks tuleb pöörduda usaldusväärse täiskasvanu poole (nt politseinik, õpetaja), nimetab hädaabinumbrit 112.	Teab, kuidas turvaliselt käituda (nt ohtude ennetamine ja märkamine) ja kirjeldab, millal tuleb helistada hädaabinumbril ning millist infot helistades edastada.	Oskab ebameeldivates või ebaturvalistes olukordades turvaliselt käituda ning vajadusel abi kutsuda.
Tervis ja keskkond	Teab, et värske õhk, liikumine ja tervislik toit on kasulikud ja oskab neid oma enesetundega seostada.	Nimetab tervist toetavaid tegevusi keskkonnas (nt värskes õhus viibimine, puhtas vees ujumine).	Teab, milline keskkond, tegevus või käitumine aitab tervist hoida ja milline kahjustab.	Oskab kirjeldada, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist ning teab, kuidas oma tervist hoida.
Hammaste tervis	Teab, et hambaid peab pesema ja nimetab hammaste hooldamise vahendeid.	Nimetab hammaste jaoks kasulikke ja kahjulikke toiduaineid ning oskab selgitada, miks ja kuidas tuleb hambaid pesta.	Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	Oskab selgitada, mida on vaja teha selleks, et hoida hammaste tervist.
Isiklik hügieen	Teeb hügieenitoiminguid (nt käte pesu, nuuskamine) täiskasvanu suunamisel ja vajadusel abiga.	Teab vajalikke hügieenitoiminguid ning teeb neid iseseisvalt täiskasvanu meeldetuletusel.	Selgitab hügieenitoimingute vajalikkust ja järgib igapäevaseid hügieeniharjumusi iseseisvalt.	Oskab selgitada, miks on oluline järgida igapäevaelus isikliku hügieeni põhimõtteid.
Inimese mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng	Hoiab täiskasvanu juhendamisel lihtsate tegevuste kaudu keskkonda (nt sorteerib prügi).	Teab, miks on vaja loodust hoida ja osaleb keskkonnasäästlikes tegevustes.	Selgitab, millised tema teod võivad mõjutada keskkonda ja miks on oluline loodust hoida ning mis juhtub, kui seda mitte teha.	Märkab ja kirjeldab enda ja teiste tegevuse mõju keskkonnale ning käitub keskkonda säästvalt.
Kodukoha	Kirjeldab täiskasvanu	Nimetab konkreetseid	Tunneb ja nimetab kodukoha	Tunneb oma kodukoha eripära

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
eripära ja loodus	suunamisel oma kodukoha loodust ja tunneb jalutuskäigul ära tuttavaid kohti.	looduselemente oma kodukohas (nt meie kodu lähedal on järv, seal on suured puud).	loodusobjekte (nt Emajõgi, Munamägi), loomi, taimi ja mõisteid (nt linn, küla, mets, park, meri).	ja oskab kirjeldada kodukoha loodust.
Looduse sõltuvus ajatsüklitest	Nimetab täiskasvanu juhendamisel ööpäeva osasid (hommik, lõuna, õhtu, öö) ja kirjeldab nendega seotud tegevusi ning tutvub erinevate aastaegade. aastaaegadega.	Eristab ja nimetab ööpäeva osasid ja aastaagu, seostab neid mõne tüüpilise loodusnähtuse ja tegevusega (nt sügisel lehed langevad ja me riisume lehti).	Kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, aastaring.	Oskab kirjeldada loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites.
Loodusnähtused	Nimetab erinevaid ilmastikunähtusi (nt sajab vihma, tuul puhub) ja mõningaid aastaajale omaseid tunnuseid täiskasvanu suunamisel.	Kirjeldab täiskasvanu toel aastaagu seoses ilmastiku- ja loodusnähtustega.	Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi ning oskab neid seostada aastaegade. aastaaegadega.	Oskab kirjeldada loodusnähtusi ja selgitada ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest.
Ohud seoses keskkonnaga	Arutleb täiskasvanu juhendamisel ohtlike olukordade üle looduskeskkonnas (nt ohud metsas, veekogudel).	Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud nii loodus- kui tehiskeskkonnas (nt ujumine täiskasvanu järelevalveta, rattasõit kiivrita).	Oskab nimetada, mida tuleb teha ohutuse tagamiseks erinevates keskkondades.	Oskab kirjeldada võimalikke ohte seoses keskkonnaga, erinevate tegevustega ja olukordadega.
Liiklus	Nimetab liiklusvahendeid ja tunneb ära tuttavaid liiklusmärke (nt valgusfoor, ülekäigurada) ning selgitab täiskasvanu abiga nende tähendust.	Arutleb ohtude ja ohtlike olukordade üle tänaval ning teab mõningaid liiklusreegleid (nt sõiduteed ületades tuleb peatuda, vaadata, veenduda).	Selgitab käitumisreegleid tänaval ja teab, et liikluses tuleb olla tähelepanelik ja ettevaatlik ning käitub ohutult erinevates liiklusolukordades.	Oskab liikluses ohutult käituda.
Tervislik toitumine	Arutleb täiskasvanu abiga, miks juur- ja puuviljad on kasulikud.	Nimetab, mis on tervisele kasulikud ja kahjulikud söögid ja joogid (sh vee tähtsus).	Teab ja oskab selgitada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid	Oskab kirjeldada, mida tähendab tervislik ja mitmekesine toitumine.

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
			vähem, et olla terve.	
Tervise väärtustamine	Arutleb täiskasvanu abiga, miks on uni ja liikumine vajalik.	Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, kehaline aktiivsus, uni, puhkus).	Teab ja selgitab, miks uni, puhkus ja liikumine mõjutavad tervist.	Oskab selgitada, miks piisav puhkamine, uni ja kehaline aktiivsus on olulised tervise hoidmisel.
Kiusamisvaba käitumine	Arutleb täiskasvanu juhendamisel, miks löömine, narrimine või halvasti ütlemine ei ole lubatud.	Mõistab täiskasvanu toel, et teiste inimeste suhtes tuleb olla salliv ja tunneb ära kiusamiskäitumise.	Teab, et vägivald ja kiusamine on vale, ning oskab ennetada, märgata ja vajadusel abistada.	Oskab kirjeldada, miks vägivald ja kiusamine ei ole lubatud käitumine.
Raha	Arutleb täiskasvanu juhendamisel, mis on raha ja milleks seda kasutatakse.	Teab, et täiskasvanud käivad tööl raha teenimiseks ja et see on mõeldud asjade ostmiseks, arutleb, et raha eest saab osta vajalikke asju (nt toit, riided) ning õpib mängudes raha kasutamist.	Selgitab raha kasutamise otstarvet – teenuste eest tasumiseks ja mõistab raha väärtust (nt seda peab koguma või säästma).	Oskab selgitada raha otstarvet.
Digiturvalisus	Nimetab täiskasvanu juhendamisel kodus ja lasteaias kasutatavaid digiseadmeid (nt arvuti, telefon) ja teab mõningaid ohtusid nende kasutamisel.	Arutleb täiskasvanu suunamisel digikäitumise reeglite üle (nt piiratud aeg ekraani vaatamiseks, võõrastele ei ütle oma nime).	Teab, kuidas digitehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada (nt õppimiseks, joonistamiseks), nimetab mõningaid ohte digikeskkonnas (nt isikliku info jagamine, tundmatute linkide avamine).	Teab digitehnoloogia ja interneti turvalise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtteid ning oskab nimetada ohtusid digikeskkonnas.
Digivahendite kasutamine	Kasutab koos täiskasvanuga lihtsamaid robotikaseadmeid ning oskab neid hoida.	Kasutab täiskasvanu juhendamisel digivahendeid, täidab lihtsaid ülesandeid (nt foto tegemine, äpi avamine) ja suudab programmeerida lihtsamaid robotikaseadmeid.	Oskab digivahendeid, sh robotikaseadmeid, kasutada konkreetse eesmärgiga, iseseisvalt, paaris või väikerühmas järgides kokkulepituid reegleid.	Oskab digivahendeid eesmärgipäraselt, heaperemehelikult ja loovalt kasutada ning juhib lihtsamaid robotikaseadmeid.

6.2 VALDKOND KEEL JA KÕNE

Lapse kõneareng on mitmetest osadest koosnev põhjalik protsess. See sisaldab endast nii keele kasutamist, suhtlemisoskuste kujunemist kui ka kirjaliku keele teket. Keel on märgi- ja sümbolsüsteem ja kõne selle kasutamine. Kõik see toimub tihedas koostöös lapse üldoskuste arenguga. Lasteaias peamiselt läbi mängu, suhtlemise ja kogemuste omandamise teel. Keele ja kõne komponendid on: lugemine, kirjutamine, kõnelemine, kuulamine.

Keele ja kõne valdkonna sisu:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Valdkond Keel ja kõne õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) luua lapsele võimalused keelt kuulata ja aktiivselt kasutada õppe- ja kasvatustegevustes ja igapäevatoimingutes, arvestades lapse keeleoskuse taset ja vanust;
- 2) luua lapsele võimalusi eesti keele, oma emakeele ja teiste keelte ning kultuuridega tutvumiseks;
- 3) pöörata tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele kasutades miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi, liikumist ja näitlikke vahendeid;
- 4) suunata last õpitut kordama erinevates kontekstides, olukordades ja suhtlussituatsioonides, sealhulgas väljaspool lastehoidu ja lasteaeda;
- 5) õpetada last suhtlemisel keele- ja kõnevahendeid kasutama;
- 6) suunata last ettelugemise, raamatu illustatsioonide vaatamise, jutustamise, dramatiseerimise, joonistamise, oma raamatute koostamise kaudu kirjandust mõistma ja hindama;
- 7) toetada lapse lugemishuvi ja lugemis- ning kirjutamisvalmiduse kujunemist žanriliselt mitmekesiste ja pildirikaste raamatute ettelugemise ning õppe- ja mänguvahendite, sealhulgas meediumide ja digivahendite kasutamise kaudu;
- 8) toetada lapse huvi ja väärtushinnangute kujunemist suulise ja kirjaliku kultuuripärandi kaudu.

Keele ja kõne valdkonna eeloscused (1-3aastane laps):

sisaldavad nii kõne mõistmist kui ka eneseväljendust ning on kõigi valdkondade ülene oskus, sest iga valdkonna oskuste juurde kuulub ka sealsete õpitud oskuste nimetamine, selgitamine, kirjeldamine jne. Enne kui laps oskab ise oma teadmisi sõnadesse panna, õpib ta nendele osutama ehk areneb passiivne sõnavara.

1–3-aastaste laste keele ja kõne areng on üks kiiremini arenevaid valdkondi varases lapsepõlves. Selles vanuses areneb lapsel arusaamine keelest, esimesed sõnad ja hiljem lausungid.

Laps õpib:

- mõistma lihtsaid korraldusi: „Too pall!“
- tundma ära oma nime ja reageerima kutsumisele
- ütlema sõnu ja lihtsamaid lauseid
- kasutama lihtsustatud sõnu
- näitama kehaosi enda või nuku pealt
- viipamise ja osutamise abil suhtlema
- sõnu lauseteks ühendama
- kasutama asesõnu („mina“, „sina“) ja omastavat käänat („issi auto“)
- kasutama tegusõnu ja lihtsaid omadussõnu („jookseb“, „punane“).

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- 3) oskab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- 4) oskab jutustada pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, anda edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendada seejuures oma ja teiste tegelaste tundeid;
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- 6) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;
- 7) oskab oma kõnes ning etteöeldud sõnade kordamisel hääldada õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- 8) tunneb tähti, suudab lugeda kokku 1–2-silbilisi sõnu;
- 9) oskab kirjutada 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega;
- 10) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane eesti keelt teise keelena kõnelev laps:

- 1) mõistab tuttavalt teemal ja igapäevasuhtluses kasutatavat eesti keelset kõnet;
- 2) tunneb ära ja mõistab õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnu ja keelelisi konstruktsioone ning kasutab neid oma kõnes;
- 3) saab aru õpitud sõnavara piires korraldusest, mis on vajadusel žesti või viiega toetatud, ja toimib vastavalt;

- 4) saab aru lihtsast küsimusest ning vastab õpitud sõnavara ja grammatiliste konstruktsioonide piires;
- 5) kasutab kõnes sobivaid eestikeelseid viisakusväljendeid;
- 6) suudab korrata võrdleva hääldamise abil ja vajadusel žesti või viiepega toetatud erineva häälikupikkusega sõnu;
- 7) tunneb eesti keele tähestikku, suudab kokku lugeda 1–2-silbilisi sõnu;
- 8) oskab kirjutada vähemalt 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega;
- 9) teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

Tugevavajav laps

Lapse sõnavara arengut, kuulamis- ja kõne mõistmisoskust arendab jutustamine ning jutukeste kuulamine. Seal juures tuleks lastel kaasata pildimaterjali ning kuuldu analüüsimist. Lasta lapsel välja mõelda kuulnud muinasjutule uus lõpp või analüüsida tegelaste tundeid. Igasugune kirjeldamine võimaldab lapse sõnavarasse saada uusi sõnu, luua üha rohkem uusi seoseid ning mõista ümbritsevat keskkonda. Väga lihtne igapäevaelu kirjeldamine toetab lapse keele ja kõne valdkonna arengut.

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps

Selleks, et laps mõistaks talle suunatud kõne ja tema sõnavara laieneks, tuleb hoida lapsele suunatud kõne selge ja lihtne. Kasuta lihtsaid lauseid ja aeglast kõnetempot, korrates olulisi sõnu ja fraase. Vähenda taustamüra, et laps saaks paremini keskenduda talle suunatud kõnele ning lapsega rääkides lasku lapse kõrgusele, leia silmside. Arvestama peab sellega, et võõras keelekeskkond on lapse jaoks väsitav. Oluline on pidada meeles reegel: 1 inimene=1 keel, ehk rühmaõpetaja suhtleb lapsega eesti keeles ja lapsevanemad oma emakeeles. Kindlasti ei tohiks erinevaid keeli omavahel segada, sest lauses kaob grammatiline õigekiri ning lapse jaoks muutub lause sisu segaseks. Lisaks tõlkimisel ei pruugi sõnadel olla sama tähendus.

Lapse arengu hindamisel tuleb arvestada lapse eelnevat lasteaia käimise perioodi ja kokkupuudet eesti keelega. Vajadusel tuleb kasutada noorema vanuseastme eeldatavaid tulemusi. nt, kui laps alustab lasteaia õppimist 5-aastaselt, siis esmalt tuleb omandada 3-4a ja 4-5a laste eeldatavad tulemused, vajadusel IAK alusel. Rühmaruumis on soovitatav kasutada näiteks sõnasedeleid, tutvustada lapsele eesti keelseid raamatuid ja teha keele õppimine huvitavaks, sest nii omandab laps seda paremini .

Koostöö

Laste puhul, kes vajavad lisa tuge, on väga oluline koostöö spetsialistidega kui ka lapse perekonnaga. Lasteaia keskkonnas tuleb teha esmalt koostööd nende spetsialistidega, kes on lasteaia olemas. Tuleb järgida antud soovitusi, jagada omavahel olulist infot. Lapsevanematele tuleb anda õpetusi, julgustust ning olla vanema jaoks olemas. Oluline on tagada lapsele turvaline, rikastatud ja mitmekesine keelekeskkond, kus laps julgeb suhelda.

Igapäevaselt tuleb pakkuda lastele lugemiseks ja kirjutamiseks erinevaid võimalusi vastavalt vanusele, oskustele ja huvidele.

Keel ja kõne valdkonna eeltatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
Kirjalik kõne	Tunneb täiskasvanu rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas, nimetab üksikuid tähti ja tunneb kirja pildis ära oma nime.	Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites), häälib täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu ning tunneb ära ja nimetab tuttavaid tähti.	Määrab hääliku asukoha (alguses, keskel, lõpus) häälikuühendita sõnas, teab enamikku tähti ning loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid).	Tunneb tähti, suudab lugeda kokku 1–2-silbilisi sõnu.
	Matkib lugemist ja kirjutamist erinevatel viisidel või vahenditega.	Kirjutab üksikuid talle tuttavaid tähti ja oma nime.	Oskab kirjutada enamikke joonistähti ja täiskasvanu juhendamisel üksikuid tuttavaid sõnu.	Oskab kirjutada 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähedega.
Hääldamine	Hääldab õigesti enamikku emakeele häälikuid (v.a r-häälik) ja lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (-nt, -lt, -mp jne).	Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja 3–4-silbilisi tuttava tähendusega sõnu.	Kordab järele ja hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	Oskab oma kõnes ning etteöeldud sõnade kordamisel hääldada õigesti kõiki emakeele häälikuid.
Sõnavara	Kasutab igapäevases suhtluses tuttavaid sõnu, sh liitsõnu ja moodustab kahe- kuni kolmesõnalisi lauseid.	Laiendab oma sõnavara (vastandsõnad, omadussõnad jne) ja kasutab seda lihtsates lausetes igapäevases suhtluses.	Kasutab keerukamaid lauseid, moodustab vajaduse korral sõnu uudsete objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt nuga õuna koorimiseks – õunanuga).	Valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada.
Suhtlemine	Algatab ise aktiivselt suhtlust ning suhtleb meelsasti eakaaslastega koostegevuses.	Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool situatsiooni, vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal ning esitab küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?).	Püsib enda või teiste algatatud teemas, vajaduse korral kohaneb teemamuutustega.	Tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga.

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
	Jutustab täiskasvanu abiga pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.	Jutustab täiskasvanu vähese abiga nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3–5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval).	Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega, kasutades sidesõnu.	Oskab jutustada pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse põhjal, anda edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendada seejuures oma tundeid.
	Reageerib täiskasvanu lihtsamatele juhistele.	Saab täiskasvanu abiga aru kuuldu ning oskab sellele sobivalt reageerida.	Saab aru kuuldu peamisest sisust, oskab sellele reageerida ja sobivalt vastata.	Saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida.
	Püüab oma mõtteid ja soove väljendada täiskasvanu suunavate küsimuste abil.	Suudab oma mõtteid väljendada lihtsate lausetega tuttavates olukordades.	Räägib oma kogemustest ja tähelepanekutest, väljendades oma mõtteid arusaadavalt.	Oskab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda.
	Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid (sh koondlauseid).	Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid.	Kasutab kõnes põimlauseid ja lihtsamaid liitlauseid.	Kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid.
	Loeb täiskasvanu abiga lihtsamaid liisusalme.	Loeb peast liisusalme/luuletusi.	Teab peast mõnda eestikeelset laulu või luuletust.	Teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

Eesti keelt teise keelena kõneleva lapse eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Saab aru tuttavatest eestikeelsetest sõnadest.	Saab aru lihtsamatest õpitud sõnadest ja väljenditest, mõistab nende tähendust.	Saab aru õpitud sõnadest ja väljenditest, mõistab nende tähendust ning kasutab neid igapäevasuhtluses eakaaslaste ja täiskasvanutega.	Mõistab tuttavalt teemal ja igapäevasuhtluses kasutatavat eestikeelset kõnet.
Kordab järele lihtsamaid igapäevaelus kasutatavaid sõnu ja lausungeid (nt mängin palli, panen riidesse).	Kordab järele õpitud sõnu ja lausungeid ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks.	Saab aru õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnade tähendusest ja väljendab end lihtsamate keeleliste konstruktsioonide abil.	Tunneb ära ja mõistab õppe- ja kasvatustegevuse käigus omandatud sõnu ja keelelisi konstruktsioone ning kasutab neid oma kõnes.
Õpib täiskasvanu suunamisel, vajadusel viibete, žestide abil aru saama lihtsatest korraldustest, mis on igapäevategevustega seotud (nt hakkame süüa, läheme õue).	Saab aru täiskasvanu toel (viiped, žestid) ja reageerib lihtsatele korraldustele.	Mõistab eesti keelse korralduse sisu ja reageerib sellele vastavalt. Vajadusel toetatakse lapse mõistmist žesti või viipega.	Saab aru õpitud sõnavara piires korraldusest, mis on vajadusel žesti või viipega toetatud ja toimib vastavalt.
Õpib aru saama igapäevategevustega seotud küsimustest täiskasvanu toel.	Saab aru igapäevategevusega seotud küsimustest ning püüab täiskasvanu toel omandatud sõnavara piires neile vastata.	Saab aru lihtsast küsimustest ning proovib neile iseseisvalt vastata, kasutades lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone.	Saab aru lihtsast küsimusest ning vastab õpitud sõnavara ja grammatiliste konstruktsioonide piires.
Saab aru üksikutest viisakusväljenditest (tere, palun, aitäh).	Kasutab täiskasvanu suunamisel üksikuid viisakusväljendeid.	Kasutab õpitud viisakusväljendeid, vajadusel täiskasvanu meeldetuletamisel.	Kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid.
Proovib hääldada täiskasvanu abiga üksikuid lihtsamaid sõnu.	Hääldab täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu.	Kordab täiskasvanu juhendamisel võrdleva hääldamise abil ja vajadusel žesti või viipega toetatud lihtsamaid, erineva häälikupikkusega sõnu.	Suudab korrata võrdleva hääldamise abil ja vajadusel žesti või viipega toetatud erineva häälikupikkusega sõnu.
Tunneb täiskasvanu rõhutatud	Tunneb kuulates iseseisvalt ära	Määrab hääliku asukoha (alguses,	Tunneb eesti keele tähestikku,

3-4	4-5	5-6	6-7
hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas ja tutvub eesti tähtedega (nt klotsidel, õppemängudes, „rääkivatel seintel”).	hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites), häälib täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu ning tunneb ära üksikuid tähti ja kirja­pildis oma nime.	keskel, lõpus) häälikuühendita sõnas, teab enamikku tähti ja loeb üksikuid sõnu.	suudab kokku lugeda 1–2-silbilisi sõnu.
Matkib üksikute eestikeelsete tähtede kirjutamist erinevatel viisidel või vahenditega.	Kirjutab täiskasvanu toel üksikuid talle tuttavaid eestikeelseid tähti.	Kirjutab enamikku joonistähti ja täiskasvanu juhendamisel üksikuid tuttavaid sõnu, sh oma nime.	Oskab kirjutada vähemalt 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähtedega.
Õpib täiskasvanu suunamisel üksikuid lihtsamaid eestikeelseid laule ja liisusalme koos liigutustega.	Kordab täiskasvanule järgi lihtsamaid eestikeelseid laule või luuletusi.	Teab peast mõnda tuttavamat eestikeelset laulu või luuletust.	Teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

6.3 VALDKOND MATEMAATIKA

Matemaatika loob aluse lapse loogilise mõtlemise, probleemilahenduskuse ja igapäevaeluks vajalike arvutamisoskuste kujunemisele. Lasteaias on matemaatikaõppe eesmärk aidata lastel orienteeruda ümbritsevas esemete ja nähtuste maailmas ning luua eeldused arvude mõistmiseks ja matemaatiliste mõistete kasutamiseks läbi aktiivse tegutsemise.

Lapsed õpivad läbi mänguliste ja kogemuslike tegevuste märkama hulki ja mustreid, võrdlema koguseid, tundma numbreid ja geomeetrilisi kujundeid ning orienteeruma ajas ja ruumis. Oluline on suunata lapsi kirjeldama ümbritsevat maailma matemaatiliste mõistete abil, järjestama ja rühmitama esemeid ning võrdlema neid erinevate tunnuste alusel.

Koolieelses eas on õppetegevuste keskmeks mäng, vaatlus ja vestlus, mis toetavad lapse uurimisoskusi ja erinevate meelte kasutamist. Rõhk on uurival ja avastuslikul õppimisel, mis toetab lapse loomulikku uudishimu ning aitab tal seostada matemaatilisi teadmisi ümbritseva maailmaga. Selle protsessi käigus kujuneb järk-järgult ka arusaam arvude tähendusest, vastavast terminoloogiast ning matemaatilisest mõtlemisest.

Arvude maailmas orienteerumine mõjutab otseselt lapse toimetulekut koolis, kuna lisaks numbritetundmisele ja arvutamisoskusele on sellega tihedalt seotud ka loogiline arutlemine ja probleemilahenduskus.

Alushariduse riikliku õppekava (2025) järgi jaguneb matemaatikavaldkonna sisu neljaks alateemaks:

- hulgad, arvud, loendamine, arvutamine,
- suurused, mõõtmine,
- ruumi- ja ajataju,
- geomeetrilised kujundid, mustrid.

Valdkond Matemaatika õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) suunata last matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes märkama, ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama, esemeid järjestama, rühmitama ja loendama ning nähtuste ja esemete maailma korrastama ja kujundama;
- 2) suunata last ajas ja ümbritsevas keskkonnas orienteeruma ning vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks kasutama;
- 3) seostada mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunata last nende tegevuste käigus kasutama erinevaid aistinguid – kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- 4) toetada lapse üldistamisoskuse kujunemist ja erinevate mõistete omandamist läbi objektide sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise.

Matemaatika valdkonna eeluskused (1-3aastane laps):

sisaldavad oskusi märgata erinevusi ja sarnasusi suurusel, kujul ja värvusel. Näiteks on tunnetus- ja õpioskuste eesmärgid (leiab võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid ning rühmitab objekte ühe tunnuse alusel) otseselt seotud matemaatika valdkonnaga.

Laps õpib:

- eristama erinevaid suursusi (nt suur pall vs väike pall)
- aru saama lihtsatest põhjus-tagajärg seostest (nt kui panen klotsi torusse, kukub see alla)
- sobitama esemeid avadesse (nt kujundikast)
- jälgendama loendamist täiskasvanu eeskujul
- mõistma loendamise ideed (võib küll eksida järjekorras)
- märkama erinevusi (nt „üks sokk kadunud” → tajub puuduvat eset)
- rühmitama esemeid värvi, suuruse või kuju järgi
- mõisteid nagu rohkem, vähem, samapalju
- eristama lihtsaid kujundeid: ring, ruut
- aru saama lihtsamatest kohamõistetest nagu sees, all, peal.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab määrata esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotada esemeid hulkadesse, arvestades samaaegselt kahte tunnust;
- 2) oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt;
- 3) oskab 12 piires loendamise teel kindlaks teha esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust, tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
- 4) oskab liita ja lahutada viie piires ning tunneb märke +, –, =;
- 5) oskab koostada kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- 6) oskab järjestada kuni viiete esete suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
- 7) oskab kasutada õigesti mõisteid eile, täna, homme, enne, praegu, varem-hiljem, noorem-vanem;
- 8) orienteerub ruumis, õuealal ja paberil ning oskab määrata eseme asukohta teise eseme suhtes – all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal;
- 9) oskab määrata kellaaega täistundides;
- 10) oskab nimetada nädalapäevi, kuid, aasta-aegu õiges järjestuses;
- 11) oskab nimetada oma sünnikuud ja -päeva;
- 12) teab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja seda, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse;

- 13) oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk, nöör vms);
- 14) tunneb ära ringi, kolmnurga, nelinurga, kera ja kuubi ning oskab neid kirjeldada;
- 15) märkab ümbritsevas keskkonnas mustreid, rütme ja kordusi, oskab neid loogiliselt jätkata ja luua.

Tugevajav laps

Kuna laste areng matemaatika valdkonnas võib erineda, on õpetaja ülesanne märgata iga lapse individuaalset taset ning pakkuda jõukohaseid ja huvi tekitavaid ülesandeid, mis toetavad edasiminekut. Sel viisil tagatakse nii positiivne enesetunne kui ka eduelamus. Olulisteks märksõnadeks on individuaalne töö, töö alagruppides, tegevuskeskustes.

Matemaatiliste oskuste arengut mõjutavad eelkõige lapse kognitiivne võimekus (sh visuaalruumiline võimekus, arvutaju, motoorne võimekus jm), matemaatilised oskused ning õpikeskkond. Seega on oluline aidata kaasa nii kognitiivsete oskuste arengule, muuta vajadusel õpikeskkonda või kasutada matemaatika õpetamisel erinevaid meetodikaid.

Muu keele- ja kultuuritaustaga laps

Kui laps kasutab kodus mõnda muud keelt kui eesti keel, tuleks toetada tema keelelist mõistmist, kasutades visuaalseid selgitusi, kehakeelt, sõnastuse lihtsustamist ning matemaatiliste mõistete korduvat kasutamist erinevates kontekstides. Samuti on toetav, kui õpetaja teadvustab kultuurilisi erinevusi arvukäsitluses ja suhtub tundlikult lapse keele- ja kultuuritausta. Oluline on teha koostööd lapse vanemate või hooldajatega, et mõista lapse tugevusi ja arenguvajadusi ning toetada arengu järjepidevust ka kodus keskkonnas.

Muukeelse lapse puhul on tähtis, et vanemad toetaksid lasteaias õpitavate oskuste omandamist ka kodus, kasutades lapse emakeelt. Kui laps mõistab õpitava sisu oma emakeeles, on tal lihtsam omandada vastavat sõnavara ka eesti keeles lasteaiakeskkonnas. Näiteks võib muukeelsele lapsele anda koju kaasa või soovitada mängu, mida kasutatakse lasteaias õppe toetamiseks (nt erinevad täringumängud, kujundite sorteerimine või mustrite jätkamine).

Andekus

Lapsele, kes on matemaatiliselt tugev, tuleks pakkuda keerukamaid ülesandeid, nt mustrite jätkamise asemel nende ise koostamine või täiendavate loogikamängude lahendamine (nt Logico õppetahvlid, erinevad tangramil põhinevad nuputamismängud jt). Matemaatikaõpe saab olla tähenduslik ja jõukohane, kui see lähtub lapse huvidest, isiklikust kogemusest ja arengu eripärast.

Matemaatika valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
Hulga mõiste ja võrdlemine	Otsustab, kas ese kuulub või ei kuulu moodustatud hulka.	Rühmitab esemeid kahe erineva tunnuse järgi (nt värv ja kuju).	Rühmitab ja nimetab hulga erinevaid ja ühiseid tunnuseid.	Oskab määrata esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotada esemeid hulkadesse, arvestades samaaegselt kahte tunnust.
	Moodustab sarnaste tunnuste alusel paarid ja võrdleb neid.	Võrdleb esemete hulki ning otsustab, mida on rohkem, vähem või võrdselt.	Võrdleb hulki kasutades mõisteid ja tutvub märkidega rohkem kui ($>$), vähem kui ($<$) ja võrdselt ($=$).	Oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid <i>rohkem, vähem, võrdselt</i> .
Loendamine, numbrite tundmine ja arvutamine	Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.	Tutvub arvude ja numbrimärkidega 10ni ja kirjutab neid näidise järgi.	Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni, tunneb ja kirjutab numbrimärke ning nimetab antud arvule eelnevat/järgnevat arvu kirjutada.	Oskab 12 piires loendamise teel kindlaks teha esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust, tunneb numbrimärke ning oskab neid.
	Mängib koos täiskasvanuga mängu, mis toetavad liitmisest ja lahutamisest aru saamist läbi praktilise kogemuse (nt klotsidest torni ehitamine, poemäng).	Saab aru, et pärast juurde lisamist on esemeid rohkem ja pärast äravõtmist vähem.	Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab ning võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.	Oskab liita ja lahutada viie piires ning tunneb märke $+$, $-$, $=$.
	Kuulab täiskasvanu matemaatilist jutukest, mis on illustreeritud näitlike vahenditega ja püüab sellest aru saada.	Koostab koos täiskasvanuga lihtsa matemaatilise jutu kahest hulgast.	Koostab lühikese matemaatilise jutukese kahe hulga kohta (nt „Mul oli 3 õuna, andsin 1 ära“).	Oskab koostada kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi.
Suurused ja mõõtmine, ühikud	Võrdleb kahte eset suuruse (suurem – väiksem), pikkuse pikem – lühem), laiuse (laiem – kitsam) järgi ning kasutab lihtsamaid mõisteid.	Võrdleb ja järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi ning kasutab vastavaid mõisteid.	Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi, leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema - väiksema - sama suure ning kontrollib	Oskab järjestada kuni viiete eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm).

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
			objekte kõrvutades.	
	Tunneb igapäevaelus ära münte ja rahatähti ning kasutab neid mängudes.	Teab, et rahaga saab asju osta ja mõisteid „sent” ja „euro” ning kasutab võrdlemisel mõisteid „kergem” ja „raskem”.	Seob rahasumma kogustega, oskab lihtsamat summat kokku arvutada (nt poemäng) ning tutvub mõõtühikutega (meeter, liiter, kilogramm) ja nende kasutamisevõimalustega.	Teab enamkasutatavaid rahaning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja seda, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse.
	Tunneb mängus mõõtmise teel ära erineva pikkusega esemed (nt pikk, lühike).	Mõõdab täiskasvanu toel esemete pikkust nööri või muu vahendiga.	Mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (nt pulk, samm) ja võrdleb tulemusi.	Oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk, nööri vms).
Geomeetrilised kujundid ja mustrid	Eristab ringi, kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid lähiümbrusest. erinevusi.	Nimetab ja leiab tasapinnalisi kujundeid (ring, kolmnurk, nelinurk), kirjeldab erinevate nelinurkade (ruudu ja ristküliku) sarnasusi ja erinevusi	Tutvub ruumiliste kujunditega kera ja kuup ja märkab sarnasusi ja erinevusi tasapinnaliste kujunditega (ring, nelinurk).	Tunneb ära ringi, kolmnurga, nelinurga, kera ja kuubi ning oskab neid kirjeldada.
	Jätkab õpetaja antud mustrit (nt punane-sinine-punane nupp).	Loob ja jätkab mustreid erinevate vahenditega (nt looduslikud materjalid, värvilised esemed).	Loob ja jätkab mustreid, rütme ning märkab neid ümbritsevas keskkonnas (nt põrandaplaadid on kollanerohe-kollane-roheline, jalajäljed lumel).	Märkab ümbritsevas keskkonnas mustreid, rütme ja kordusi, oskab neid loogiliselt jätkata ja luua.
Orienteerumine ajas	Kasutab täiskasvanu toel mõisteid: täna, homme, eile.	Kasutab tuttavates olukordades mõisteid: täna, eile, homme, praegu, enne.	Teab, kasutab ja eristab mõisteid: eile, täna, homme, enne, praegu, varem – hiljem, noorem – vanem.	Oskab kasutada õigesti mõisteid eile, täna, homme, enne, praegu, varem – hiljem, noorem – vanem.
	Kordab täiskasvanu järgi nädalapäevade nimetusi ja leiab aastaaegadele iseloomulikke tunnuseid (nt pildidel, vestluses)	Nimetab täiskasvanu toel ja kirjeldab erinevaid aastaaegu, nädalapäevi õiges järjestuses ning tutvub kuude nimetustega.	Teab aastaaegade ja nädalapäevade järjestust ning seostab kuid aastaaegade.	Oskab nimetada nädalapäevi, kuid, aastaaegu õiges järjestuses.

Alavaldkond	3-4	4-5	5-6	6-7
	vm).			
	Kirjeldab aastaaga, millal on tema sünnipäev (nt siis, kui lumi on maas; siis, kui puude lehed lähevad kollaseks).	Teab, millisel aastaajal on tema sünnipäev ja täiskasvanu toel nimetab oma sünnikuud.	Nimetab oma sünnipäeva ja kuud, kasutades vajadusel abivahendeid (nt sünnipäevapuu, kalender).	Oskab nimetada oma sünnikuud ja -päeva.
	Märgab täiskasvanu toel kella liikumist, seostab teatud tegevusi kindla kellaajaga.	Mõistab täiskasvanu toel, et kella suur seier (üleval) näitab täistundi ja tuvastab täistunni kellaaja analoogkellal.	Tuvastab kellal täistundi (analoog- ja digitaalkellal) ja nimetab seda õigesti.	Oskab määrata kellaega täistundides.
Orienteerumine ruumis, õuealal ja paberil	Kasutab täiskasvanu toel lihtsaid ruumilisi mõisteid: peal, all, ees, taga igapäevastes mängudes ja tegevustes.	Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (nt seisan sõbra taga, olen laua ees), ning täiskasvanu toel vasakut ja paremat poolt.	Määrab eseme (nt robotika vahendi) asukohta teise eseme suhtes ruumis, õuealal (nt GPS kunst) ja paberil kasutades mõisteid all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.	Orienteerub ruumis, õuealal ja paberil ning oskab määrata eseme asukohta teise eseme suhtes- all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.

6.4 VALDKOND KUNST

Kunst võimaldab lapsel väljendada oma mõtteid, tundeid ja kogemusi erinevatel viisidel. Kunsti valdkonnas keskendutakse lapse loomisprotsessile ja eneseväljenduse arendamisele. Kunstitööde tegemine on üks viis suunata last vaatlema enda ümber olevat, nägema esemeid, olendeid, vorme ja värve ning kujutama nähtut oma töödes, kasutades visuaalset keelt. Kunsti kaudu areneb lapse peenmotoorika, ruumitaju, esteetiline tunnetus, loovus ja probleemilahendusoskus. Laps õpib kunstitegevustes oma mõtteid ja tundeid edasi andma nähtaval kujul.

Väga tähtis on lastega suheldes näidata austust nende kunstitööde vastu. Täiskasvanud peavad mõistma ja respektierima, kus lapsed oma arenguprotsessis asuvad ja millised on nende ideed ja eelistused. Lastele tuleb anda piisavalt aega eksperimenteerida erinevate materjalide füüsiliste omaduste, piirangute ja võimalustetundma õppimiseks.

Kunstitegevused on lõimitud erinevate valdkondadega. Näiteks saavad lapsed kasutada eneseväljenduseks mitmesuguseid materjale, kuid ka muusika- või rollimänge. Kunst võimaldab lastel end väljendada ilma piirangute või seatud kriteeriumideta.

Kunstitegevused lasteaias pakuvad lastele võimalusi kasutada erinevaid kunstivorme, nagu joonistamine, draama, nukuteater jms suhtlusvahenditena, ilma et see piirduks vaid konkreetsete kunstitegevustega. Fookus on suunatud laste õppimise arendamisele, lähtudes laste huvidest.

Kunstid jagunevad kolmeks vormiks: kujutav kunst, kirjanduskunst ja etenduskunst.

Valdkond Kunst õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) luua lapsele võimalused kogeda elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning väljendada end visuaalselt;
- 2) toetada lapse loovat eneseväljendust, katsetamist ja lahenduste leidmist;
- 3) luua lapsele võimalused erinevate materjalidega tutvumiseks, nende tunnetamiseks ning omaduste tundma õppimiseks ja kasutamiseks, kombineerides olemasolevaid oskusi uutega;
- 4) luua lapsele võimalused esteetilise kunsti, visuaalse kultuuri ja kultuuripärandi kogemiseks;
- 5) seostada mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud kunstiga, suunata last nende tegevuste käigus kasutama erinevaid aistinguid – kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut.

Kunsti valdkonna eeluskused (1-3aastane laps):

sisladavad tutvumist erinevate vahenditega, näiteks pliiatsid, kriidid, näpuvärvid, pintsliid, guaššid, plastiliin või muud voolimismassid ning nende sihtotstarbelise kasutamisega. Väikelapseas ei ole oluline lõpptulemus, vaid protsess, katsetamine, erinevate materjalide kogemine ja eneseväljenduse rõõm. Laps esimestel eluaastatel enamasti ei mõtle sellele, mida ta kujutab, vaid sellele, kuidas ta midagi teeb. Kõigepealt areneb oskus anda tehtule nimi pärast tegevust või siis jääb laps vastuse võlgu, kui küsida, et mida sa joonistasid. Mõne aja

pärast laps mõtleb hiljem välja, mida ta joonistas, kuid tegevuse alguses ja käigus ta sellele ei mõtle ning võib anda erinevaid vastuseid, mida ta tegi.

Laps õpib:

- hoidma käes värvipliatsit või kriiti
- kritseldama spontaanselt (joon ei pruugi veel midagi tähendada)
- nautima värvide kasutamist (näpuvärvid, pintsliga värvi kandmist paberile)
- julgelt kasutama paberipinda joonistades ja maalides
- aru saama, mida saab teha pliatsi, värvide, pintsli, paberiga
- kritseldamisele nime andma
- osalema täiskasvanu juhendatud lihtsates kunstitegevustes (nt värvimine, kleepimine)
- mudima, rullima, veeretama, tükeldama plastiliini või voolimismassi

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab leida ümbritseva vaatlemisel detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil;
- 2) oskab mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutlusvõimet;
- 3) kasutab erinevaid vahendeid ja võtteid ohutult ning sihipäraselt;
- 4) oskab esitleda oma kunstitööd ja arutleda kaaslaste kunstitööde üle;
- 5) oskab kavandada ja teostada kaaslastega ühist kunstitööd;
- 6) vaatleb kunstiteoseid ja oskab kogetust vestelda;
- 7) kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel;
- 8) oskab luua digitaalset sisu (näiteks foto, heli, video).

Tugevajav laps

Tähelepanu- ja keskendumisraskustega laste puhul peavad olema tegevused lühikesed, konkreetsed ja jaotuma mitmeks etapiks. Lapsele tuleb pakkuda vahelduvaid tegevusi ning eelkõige lõimida need tema huviga. Tundlikumatele lastele saab pakkuda võimalust valida endale sobivaid töövahendeid või sobilikku tempot (laps ei pea nt sõrmi värvi sisse kastma, kui see on tema jaoks ebamugav, nii antakse lapsele mõista, et tema tundeid aktsepteeritakse).

Andekas laps

Töö peab võimaldama ennastjuhtivust ja iseseisvust ning ärgitama lapse mõtlemist, toetama nii loomingulisust kui ka probleemilahendusoskuste arengut. Väljund peaks olema lapse enda valitud ning võimaldama valikuid, mis toetavad konkreetse lapse huvisid ja tugevusi.

Koostöö lapsevanematega

Tagada lapsele nii kodus kui ka lasteaias oma loovuse ja mõtete väljendamine erinevate vahenditega ning võimaldada kindlasti ka koos tegutsemist. Last tuleb kaasata aruteludesse ning probleemide lahendamisse, mille kaudu laps õpib oma mõtete ja ideede väljendamist ja väitlemist. Küsida erineva struktuuriga küsimusi, eriti avatuid küsimusi ning „Mis oleks, kui..” küsimusi.

Kunsti valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

3-4	4-5	5-6	6-7
Leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest üksikuid detaile ja objekte ning kujutab neid lihtsustatult.	Leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning püüab neid omavahel seostada ja kujutada.	Leiab lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning kujutab neid vabalt ja isikupäraselt.	Oskab leida ümbritsevat vaadeldes detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil.
Kasutab lihtsaid kunstivahendeid (nt värvipliats, pintsel, savi).	Katsetab täiskasvanu juhendamisel erinevaid kunstimaterjale ja väljendab ennast kunstitöö kaudu.	Oskab täiskasvanu juhendamisel mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.	Oskab mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.
Kasutab etteantud vahendeid täiskasvanu suunamisel.	Teab, kuidas erinevaid vahendeid ohutult ja sihipäraselt kasutada.	Valib sobivad vahendid ning kasutab neid ohutult ja sihipäraselt.	Kasutab erinevaid vahendeid ja võtteid ohutult ning sihipäraselt.
Kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööd lühidalt ja nimetab kujutatud objekte.	Jutustab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööst ja õpib väljendama oma arvamust kaaslaste kunstitööde kohta.	Kirjeldab oma töö protsessi, selgitab valikuid ning avaldab teiste tööde suhtes heatahtlikult arvamust.	Oskab esitleda oma kunstitööd ja arutleda kaaslaste kunstitööde üle.
Kaunistab eseme täiskasvanu valitud vahendite (nt šabloon, tempel vm) ja juhendamise abil.	Kavandab ja kaunistab eseme täiskasvanu suunamisel.	Kavandab, valib vahendid ja kaunistab eseme iseseisvalt.	Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks.
Teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega ühistööd.	Jagab töövahendeid kaaslastega ja osaleb ühises kunstitöös.	Teeb iseseisvalt tööd rühmas, järgides kaaslastega ühises kunstitöös kokkuleppeid.	Oskab kavandada ja teostada kaaslastega ühist kunstitööd.
Räägib täiskasvanu suunamisel kunstitööst.	Vaatleb kunstitöid ja jutustab teosest täiskasvanu suunamisel.	Arutleb nii enda kui ka teiste kunstitööde üle, suhtudes kaaslaste töödesse heasoovlikult.	Vaatleb kunstiteoseid ja oskab vestelda.
Kaunistab täiskasvanu abiga rühmaruumi.	Valib täiskasvanu suunamisel kaunistuse tegemiseks vahendid ja paigutab need rühmaruumi.	Oskab iseseisvalt kavandada ja valida kunstivahendid õpi- ja kasvukeskkonna kujundamiseks.	Kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel.

3-4	4-5	5-6	6-7
Tunneb ära tuttavad digiseadmed, kasutab neid koos täiskasvanuga.	Pildistab või filmib täiskasvanu juhendamisel.	Oskab kasutada digiseadmeid iseseisvalt, tehes pilti, videot või salvestades heli.	Loob digitaalset sisu (näiteks foto, heli, video).

6.5 VALDKOND MUUSIKA

Muusikaõpetus on lapse arengus asendamatu. See toetab tema emotsionaalset ja intellektuaalset kasvamist, loovust ning loob võimaluse kogeda rõõmu ühisest musitseerimisest ja eneseväljendusest. Muusika kaudu õpib laps tundma iseennast ja teisi ning kujundab väärtusi ja hoiakuid, mis saadavad teda kogu elu.

Muusika õppe- ja kasvatustegevust viib lasteaias läbi muusikaõpetaja või mõni teine muusikapedagoogiliste pädevustega õpetaja (lastehoius ka lapsehoidja). Muusikaõpetaja ülesandeks on äratada lastes huvi muusika vastu, toetada muusika abil lapse eneseväljendusoskust ja -julgust ning aidata last oma muusikalisi võimeid ja häält järjest enam arendama ja usaldama.

Eelkoolieas toimub õppimine peamiselt mängides – lauldakse, tantsitakse, mängitakse rütmipillidel ja kuulatakse muusikat.

Valdkond Muusika õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) luua lapsele võimalused tunda rõõmu laulmisest, liikumisest, muusika kuulamisest, pillimängust ja ühisest musitseerimisest;
- 2) julgustada last kasutama oma kujutlusvõimet musitseerimisel, muusikast vestlemisel ning muusikalisel liikumisel, toetada last oma mõtete ja tunnete väljendamisel läbi muusikalise tegevuse;
- 3) luua lapsele võimalused erinevate muusikaliste väljendusvormide ja pärimusliku muusika kogemiseks;
- 4) tutvustada lapsele Eesti muusikalist pärandit.

Muusika valdkonna eeluskused (1-3aastane laps):

sisaldavad laste muusikaoskuste arengut, mis toimub mängulise kuulamise, liikumise, rütmitunnetuse ja häälega katsetamise kaudu. Selles vanuses ei ole eesmärk õpetada muusikat teadlikult, vaid luua rõõmu ja huvi heli, rütmi ja muusikalise väljenduse vastu.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) oskab laulda eakohaseid laule kaaslastega ja üksi;
- 2) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- 3) eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- 4) oskab mängida eakohastel pillidel õpitud lauludele, riimidele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge üksi ja koos kaaslastega;
- 5) oskab liikuda vastavalt muusika rütmile ja meeleolule;
- 6) oskab tantsida eakohaseid tantse üksi ja koos kaaslastega;

7) oskab väljendada ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu, kasutades liikumisel erinevaid liigutusi, tantsusamme, vahendeid.

Tugevajak laps

Muusika on mõistetav ka kõige primitiivsemal tasemel, sest muusikat töötlevad kõik aju tasandid. Seega võib muusika osutada tõhusaks abivahendiks erituge vajavate laste arengu toetamisel. Muusikaõpetajate kohus on jälgida ja märgata lapse käitumist ning reaktsioone erinevatele muusikategevustele. Tähelepanekute jagamine tugispetsialistide, rühmameeskonna ja lapsevanemaga aitab välja selgitada parima võimaliku abi.

Tugevajava lapse õpe rühma muusikategevustes nõuab paindlikkust, et tegevus saaks siiski toimuda kõigi laste lähima arengu tsoonis. Oluline on, et laps tunneks ennast tegevuses mugavalt ja turvaliselt. Selleks võiks lapsel olla võimalus:

- valida ise ruumis koht, kus ta tegevuse ajal viibib;
- valida tema jaoks kõige turvalisem kaaslane (rühmatöötaja, tugiisik, rühmakaaslane, muusikaõpetaja) kelle kõrval ta tegevuses asub;
- valida pill või vahend, millega ta on harjunud;
- valida, mil määral ta tegevustest osa võtab.

Valikuid suunab õpetaja, võimaldades lapsel eale paremini vastavaid valikuid (lihtsamalt keerulisemale) teha. Kõige keerulisem on jõuda lasteni, keda muusika ei kõneta ning kelle käitumine muusikategevustes on provotseeriv. Lahenduste leidmisel on taas võtmetähtsus koostööl rühmatöötajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega.

Erilahendused ühe lapse jaoks on alati suunatud tema toimetuleku parandamisele suuremas rühmas ja eakohase käitumise kujundamisele.

Kõne- või keeleteetust vajav laps

Laule õpetades on oluline pöörata tähelepanu lauluteksti mõistmisele. Väiksemate lastega on soovitatav kasutada illustreerivat pildimaterjali, vahendeid, esemeid, piktogramme.

Eesti keelest erineva koduse keelega lapse puhul oleks hea lahendus, kui rühmatöötaja saaks abivajavat last muusikategevuse käigus individuaalselt toetada ja suunata, vajadusel mõnda raskestimõistetavat sõna või väljendit selgitada. Hästi toimib lõimitud õpe, kui laulurepertuaar seostub rühmas käsitletavate teemadega ning on samaaegselt aluseks ka tugispetsialistide tegevusel. Kindlasti toetab keeleõpet individuaalne töö laulutekstiga.

Oluline on, et muusikaõpetaja hoiaks ennast kursis logopeedilisel tugiteenusel olevate laste kõne arenguga. Õpetaja saaks suunata last kasutama omandamisel olevaid kõnelisi oskusi ka lauldes, et õpitu kinnistuks.

Andekas laps

Muusikaõpetaja on lasteaia see, kes peaks märkama ka muusikaliselt andekaid lapsi.

Kuidas toetada muusikaliselt andekaid lapsi:

- Lapsevanema nõustamine
- Lapsele lähima arengu vallas olevate ülesannete andmine
- Lapse arengu toetamine individuaaltöös või väiksemas grupis
- Lapse huvi, enesekindluse ja esinemisjulguse toetamine

Muusika õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

Muusika õppe- ja kasvatustegevus toimub 2 korda nädalas.

Kuni 3-aastased lapsed suudavad tegevusele keskenduda umbes 15 minutit.

Vanuse kasvades võiks tegevus pikeneda 5-10 minutit ühe eluaasta kohta:

- 3-4-aastasetel 20-25 minutit,
- 4-6-aastastel 25-35 minutit,
- 6-7- aastastel 30-40 minutit.

Muusika valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

Alavaldkon d	1-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Laulmine	Õpib laulma ja jälgendama hääletsusi, fraase, lihtsaid sõnu. Õpib kasutama häält ning katsetama oma hääle kõrgust, tugevust, kõla.	Huvitub laululistest tegevustest (plaksutab, teeb kaasa kokkulepitud liigutusi), laulab täiskasvanuga kaasa üksikuid fraase ja laululõike.	Laulab peast lihtsamaid õpitud laule rühmaga samas tempos.	Laulab teistega koos ja samas tempos õpitud eakohaseid laule, kasutades loomulikku häält.	Oskab laulda eakohaseid laule kaaslastega ja üksi.
Muusika kuulamine	Õpib kuulama ja eristama helisid, meloodiaid. Õpib reageerima tuttavale muusikale.	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast ja reageerib muusikale emotsionaalselt (nt plaksutab, kõigutab keha).	Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud eristuvaid meeleolusid liigutuste ja liikumisega, tunneb kuulmise järgi ära õpitud laulu.	Teab muusikalisi põhimõisteid: aeglane – kiire, kõrge – madal, vali – vaikne, rõõmus – kurb ja oskab nende kaudu kuulatud muusikat iseloomustada.	Suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada.
		Tunneb ära ja imiteerib loomaja linnuhääli.	Eristab kõla järgi õpitud pille (nt kõlapulgad, tamburiin, marakas).	Eristab muusikat kuulates enamlevinud pille (nt klaver, viiul, flööt).	Eristab õpitud pille tämbri ja kõla järgi.
Pillimäng	Õpib tunnetama ja matkima lihtsat rütmi (plaksutab, patsutab, koputab). Õpib katsetama erinevaid rütmipille.	Mängib kehapillil (plaksud, patsud) ja lihtsamatel pillidel (nt marakas, rütmimuna, kelluke) täiskasvanuga kaasa, eristades kiiret ja aeglast rütmi.	Mängib rütmipille (nt kõlapulgad, tamburiin, kuljused) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks.	Mängib õpitud pillidel rütmisaateid lasteriimidele ja -lauludele õige hoiu ja mänguvõtetega, ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos.	Oskab mängida eakohastel pillidel õpitud lauludele, riimidele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge üksi ja koos kaaslastega.
Muusikalis-rütmiline	Õpib väljendama ennast loovalt: liigub, tantsib,	Liigub koos täiskasvanuga,	Juhindub muusika meeleolust ja rütmist ning	Arvestab liikumisel muusika meetrumiga,	Oskab liikuda vastavalt muusika rütmile ja

Alavaldkond	1-3	3-4	4-5	5-6	6-7
liikumine	mängib pilli.	reageerides muusika eristuvatele vormiosadele (jooks, kõnd, seisak).	püüab liikumisel nendega arvestada.	muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register).	meeleolule.
		Sooritab lihtsaid tantsuliigutusi (keerutus kohapeal, poolkük, kand- ja varvasastak, rõhksamm, liigutused ülakeha ja kätega) täiskasvanu ettenäitamisel.	Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (liikumised ringis, kolonnis, paarilisega keerutamine), osaleb laulumängudes.	Esitab õpitud tantse, kasutades eakohaseid tantsuelemente (nt hüpaksamm, liikumised paarilisega).	Oskab tantsida eakohaseid tantse üksi ja koos kaaslastega.
		Juhindub oma liikumise valikul muusika iseloomust ja täiskasvanu ettenäitamisest.	Väljendab muusika meeolu liikumise kaudu.	Imiteerib ja katsetab loovaid liikumisi, kasutades erinevaid vahendeid ja arvestades muusika meeoluga.	Oskab väljendada ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu, kasutades liikumisel erinevaid liigutusi, tantsusamme, vahendeid.

6.6 VALDKOND LIIKUMINE

Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Ronimine, roomamine, jooksmine, tasakaalu hoidmine, hüppamine, viskamine, püüdmine - need on lapse avastamisteed oma keha tundma õppimisel. Lapse loomulik liikumisaktiivsus kasvab alates kolmandast eluaastast, saavutades maksimumi nooremas koolieas.

Lapse igapäevastes tegevustes ja mängudes on erinevaid elemente:

- liikumisviise: kõnd, jooksmine, ronimine jm;
- liigutusi: käte tõstmine-langetamine, kere kallutamine-painutamine-pööramine jm;
- asendeid: seismine, istumine, lamamine selili-kõhuli jm;
- esemete ja vahendite käsitlemisviise: kandmine, vedamine, veeretamine, viskamine jm.

Mida mitmekesisem ja rikkalikum on lapse liigutuskogemus koolieelses eas, seda täiuslikumaks kujuneb kehaline tunnetuslik tase ning seeläbi kujunevad lapse enesehinnang ja eduelamus. On oluline, et liikumine oleks mitmekülgne, pakuks väljakutseid ja arendaks oskusi. See kõik on võimalik vaid siis, kui teda ümbritsev sotsiaalne ja füüsiline keskkond seda toetab. Igapäevane piisav liikumine on oluline lapse füüsilisele, vaimsele, sotsiaalsele ja emotsionaalsele tervisele. Tervise tugevdamise seisukohalt on oluline, et laps saaks viibida võimalikult palju värskes õhus.

Liikumine, sh liikumisoskuste arendamine, kehalise aktiivsuse suurendamine ja selleks võimaluste loomine, on oluline õppe- ja kasvatustegevuse valdkond lasteaias. Kehaline aktiivsus avaldab mõju järgmistele tegevusnäitajatele:

- füüsiline tervis: tugevamad luud, parem nägemine, tugevam hingamis- ja vereringeelundkond, parem keha verevarustus, tugevam immuunsus, intensiivsem ainevahetus, normaalkaal;
- vaimne tervis: parem keskendumisvõime, heaolutunne, enesekindluse ja –tõhususe kasv, parem õppimisvõime, positiivne minapilt, parem uni;
- emotsionaalne tervis: rõõmus meel, nauding lapsele loomuomasest tegevusest, stressi vähenemine;
- sotsiaalne tervis: rõõm ühistevusest, koostöö tunnetamine, üksteisega arvestamine.

Valdkonna Liikumine sisu on:

- liikumisalased üldteadmised;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- tants ja rütmika.

Lasteaias on organiseeritud liikumistegevuse eesmärgiks arendada lapse liikumisoskusi, koordineerimist, tasakaalu ja kehatunnetust. Kujundada positiivne hoiak liikumise ja kehalise aktiivsuse suhtes. Luua alus tervislike eluviiside kujunemisele ja kehalisele eneseväljendusele. Toetada lapse aktiivsust, rõõmu liikumisest ja tahtejõu arengut.

Liikumisoskused jagunevad:

- edasiliikumisega seotud oskused (kõndimis-, jooksmis-, ronimis-, hüppamis-, hüplemis-, roomamis-, veeremis-, ujumis-, tantsuoskus);
- vahendil edasiliikumisoskused (jalg- või tõukerattaga sõitmise, suusatamise, kelgutamise oskus);
- vahendi käsitsemisoskused (viskamis-, püüdmis-, veeretamis-, põrgatamisoskus, jalaga/käega palli löömisoskus, vahendiga palli löömisoskus);
- kehakontrollioskused (tasakaaluoskus seismisel, liikumisel, erinevates asendites ja liikumiste kombinatsioonides).

Valdkond Liikumine õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- 1) luua lapsele tingimused ja võimaldada aktiivset tegutsemist üksi ja rühmas, et laps tunneks rõõmu igapäevasest liikumisest erinevates keskkondades ja tingimustes;
- 2) rikastada lapse tegevusvõimalusi erinevate arendavate liikumistegevustega;
- 3) suunata lapse üld- ja peenmotoorika, põhiliikumiste ja kehaliste võimete arengut läbi erinevate liikumistegevuste, spordialade ja tantsu;
- 4) suunata last igapäevastes käelistes tegevustes ja harjutustes sooritamisel kasutama mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses domineerivat kätt;
- 5) tagada lapse liikumisoskuste ja kehaliste võimete arengut igapäevaste liikumist nõudvate tegevuste (näiteks matkade, vaba aja mängude, jalutuskäikude) ja juhendatud eakohaste liikumistegevuste kaudu.

Liikumise valdkonna eeluskused (1-3aastane laps):

sisaldavad laste liikumisoskuste arengut, mis on selles eas kiire ja märgatav. Selles vanuses kujunevad välja põhilised motoorsed oskused, mille kaudu laps õpib tundma oma keha, ruumi ja liikumise võimalusi. Liikumine ei toeta ainult kehalist arengut, vaid ka mõtlemist, kõnet ja sotsiaalseid oskusi.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel kuue- kuni seitsmeaastane laps:

- 1) suudab pingutada ja keskenduda sihipärasele kehalisele tegevusele;
- 2) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutus- ja mängureeglitest, valib liikumiseks ja mängudeks sobivad paigad ja vahendid;
- 3) sooritab põhiliikumisi pingevabalt nii, et liigutused on koordineeritud;

- 4) oskab sooritada osavust, vastupidavust, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi;
- 5) suudab säilitada tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 6) oskab sooritada harjutusi õpetaja selgituste järgi ja ise harjutusi ette näidata;
- 7) oskab sooritada koos kaaslasega rütmiliikumisi;
- 8) oskab liikuda vastavalt rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;
- 9) oskab kasutada liikumisel erinevaid vahendeid;
- 10) oskab mängida erinevaid liikumis- ja sportlike elementidega mängu;
- 11) oskab nimetada erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi ja spordialasid.

Tugev vajav laps

Tuge vajav laps vajab samavõrd kui tavalaps keha ja vaimu arendamist füüsilise tegevuse läbi. Lapse individuaalsust arvestav liikumistegevus lasteaias stimuleerib lapses tahet nautida liikumist ja kehalist arengut. Enne liikumisoskuste arendamist tuleb välja selgitada, millised on lapse oskused. Arvestades lapse individuaalse kehalise arenguga, soodustame tema huvi ja motivatsiooni, pakkudes parasjagu pingutavaid ülesandeid, mida laps soovib ja tahab korraldada.

Kõne- või keeleteotust vajav laps

Kehaliste harjutuste õpetamine tuleb siduda kõne arendamisega, st tegevusi saadab kõne. Kõnepuude või spetsiifilise arenguhäirega lapsel on lisaks kõnele enamasti raskusi ka teistes arenguvaldkondades. Tema tähelepanu on ebapüsiv, mälu ja mõtlemise areng ei vasta vanusele, esineb kõrvalekaldeid nii üld- kui ka peenmotoorika arengus, ta on tegevusteks vähemotiveeritud, enesekontroll on nõrk.

Lisaks verbaalse suhtlemisoskuse toetamisele on vajalik arendada kõiki tajuliike, kujundada mõtlemist, toetada mälu arengut, laiendada teadmisi ümbritseva kohta, aidata luua matemaatilisi kujutlusi. Üldmotoorika osas vajavad arendamist eelkõige koordinatsioon ja täpsus. Peenmotoorika osas tuleks tähelepanu pöörata töövahendite hoiule ja käsitlemisele, silma ja käe koostööle.

Kehalise liikumise alused

- meeleolu loomine ja uudishimu tekitamine (toetava õpikeskkonna loomine, ülesannete püstituse uudsus vms);
- tunnetus (keha-, ruumitunnetus);
- matkimine (kaaslaste, õpetaja liigutuste matkimine);
- koostöö (paaris- või rühmatöö);
- kordamine.

Individuaalsed lähenemisviisid

- kaardistada lapse tugevused ja arenguvajadused;
- koostada individuaalne arenduskava koostöös lapsevanema, õpetaja ja vajadusel tugispetsialistidega;
- kasutada diferentseeritud õppemeetodeid (nt visuaalsed abivahendid, lühikesed ja selged juhised);
- keskkonna ja materjalide kohandamine (nt luua vähemate ärritajatega õpikeskkond);
- julgusta koostööd teiste lastega (nt paaris- ja rühmatööd);
- märgata ja toetada lapse enesehinnangut – tunnusta edusamme ja pingutust;
- tempo ja mahu reguleerimine (nt kohandada ülesannete mahtu või keerukust vastavalt lapse võimekusele; pakkuda rohkem aega ülesannete/harjutuste täitmiseks, võimaldada puhkepause);
- tugispetsialistide kaasamine (eripedagoog, logopeed, sotsiaalpedagoog).

Koostöö

- tagada korrapärane suhtlus lapsevanemaga – infovahetus, edusammude ja raskuste arutamine;
- küsida vanematelt infot lapse arengu kohta;
- julgustada vanemaid toetama lapse arengut ka kodus.

Liikumine valdkonna eeldatavad tulemused vanuseti

1-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Õpib koordineerimise: käte ja jalgade kooskõla liikumises, palli viskamist/veeretamist ja püüdmist.	Suudab keskenduda tuttavale ja huvipakkuvale kehalisele tegevusele täiskasvanu suunamisel.	Suudab keskenduda ja sooritada uudseid kehalisi tegevusi täiskasvanu suunamisel.	Suudab lühiajaliselt pingutada ja keskenduda kehalisele tegevusele ning seda lõpule viia.	Suudab pingutada ja keskenduda sihipärasele kehalisele tegevusele.
Õpib tugevust ja vastupidavust – ronimist, sihipärast kõndimist (jalutuskäigud).	Tunneb liikumisel ja mängimisel mõningaid ohutusreegleid, kuid vajab täiskasvanu suunamist ja positiivset eeskujut.	Tunneb ja osaliselt järgib liikumisel ja mängimisel reegleid, kuid vajab veel juhendamist ja tuge.	Liikumistegevuses ja mängimisel järgib ohutus- ja mängureegleid, suudab juba teha arukamaid valikuid mänguks ja liikumiseks.	Peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutus- ja mängureeglitest, valib liikumiseks ja mängudeks sobivad paigad ja vahendid.
Õpib liigutuste täpsust ning käe ja silma koostööd: esemete asetamine õigele kohale	Sooritab põhiliikumisi õpitud harjutustes ja mängudes (põhiliikumisoskused alles arenevad ja kujunevad).	Sooritab põhiliikumisi sujuvalt aktiivses tegevuses ja mängudes.	Sooritab põhiliikumisi sihipäraselt aktiivses tegevuses ja mängudes.	Sooritab põhiliikumisi pingevalt, nii et liigutused on koordineeritud.
Õpib hoidma tasakaalu: seismist ja kõndimist kitsal pinnal.	Teeb tasakaalu, painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi ja tegevusi.	Suudab sooritada tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi ja tegevusi.	Suudab täpsemalt juhtida liigutusi ja kombineerida erinevaid liikumiselemente, sooritada kestvaid tegevusi, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi.	Oskab sooritada osavust, vastupidavust, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi.

1-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Õpib kõndima ja jooksmas iseseisvalt, pöörab liikudes suunda.	Suudab kõndida lühikest maad (nt 2-3m) kitsal rajal, seista ühel jalal mõned sekundid.	Suudab säilitada tasakaalu lühikest aega paigal olles ning liikuda piiratud pinnal ja liikumise ajal hoida kehaasendit (k.a. kelgutamisel, suusatamisel, tõukerattaga sõitmisel vm).	Suudab seista ühel jalal ja oskab sooritada lihtsaid tasakaaluasendeid; suudab kõndida kitsal rajal enesekindlalt ja sujuvalt. Suudab hoida tasakaalu vahendil liikudes (nt kelgul, suuskadel, tõuke- või jalgrattal).	Suudab säilitada tasakaalu paigal olles ja liikumisel.
Õpib ronima madalatel pindadel (diivanile, astmetele).	Sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse ja ettenäitamise järgi.	Sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse järgi ja püüab ise lihtsaid liigutusi või harjutusi ette näidata.	Sooritab harjutusi õpetaja selgituste järgi ja julgeb ka kaaslastele liigutusi ja harjutusi ette näidata.	Oskab sooritada harjutusi õpetaja selgituste järgi ja ise harjutusi ette näidata.
Õpib ronima redelile, liumäele, mööda takistusi.	Teeb lihtsaid liigutusi muusika järgi.	Teeb lihtsaid rütmilisi liikumisi (nt plaks-plaks-hüpe).	Tunneb ja järgib lihtsat rütmi (nt korduvad mustrid, tempovahetus), kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	Oskab sooritada koos kaaslasega rütmiliikumisi.
Õpib püüdma, viskama ja veeretama palli.	Reageerib lihtsatele rütmidele ja liikumisjuhistele (nt muusika järgi liikuma jääda või liikuda aeglasemalt/kiiremini).	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme, lihtsa muusika või plaksutuse saatel (nt kõnnib ühtlases tempos, kui kuuleb plaksutust) ja muudab liikumisviisi rütmimuutusel.	Eristab aeglast ja kiiret rütmi ning kohandab oma liikumist vastavalt.	Oskab liikuda vastavalt rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga.
Õpib hüppama mõlemal jalal korraga.	Kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne) loovalt ja katsetades, mitte veel sihipäraselt.	Kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne) juba sihipärasemalt (nt viskab palli soovitud suunas, suudab rõngast keerutada).	Kasutab vahendeid iseseisvalt, mitmekesisemalt ja loovalt (nt suudab visata palli sihtmärki, veeretada ja keerutada rõngast, kelgutada turvaliselt).	Oskab kasutada liikumisel erinevaid vahendeid (näiteks pallid, linnid, rätikud, rõngad, reketid, suusad, kelgud jne).

1-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Õpib tantsima ja liikuma muusika rütmis.	Mängib täiskasvanu juhendamisel, lihtsaid mängu, kus on liikumist ja vähem kindlaid reegleid.	Mängib lihtsamaid liikumismänge, kus on 1–2 reeglit. Sportlikke elemente (nt viskamine, hüppamine, jooksmine) rakendab mängus sihipärasemalt.	Mängib mängu, kus on rohkem reegleid ja koostööd (nt liikumisja sportlike elementidega mängud meeskondades).	Oskab mängida erinevaid liikumis-ja sportlike elementidega mängu.
	Nimetab täiskasvanu suunamisel mõningaid igapäevaseid liikumisi (nt jooksmine, hüppamine, ronimine), eriti neid, mida ise sageli teeb.	Nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisi (nt rattasõit, jooksmine, tantsimine) ja lihtsamaid spordialasid, mida on näinud või ise teinud (nt jalgpall, tantsimine vm).	Nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi (nt jalgrattaga sõitmine, kelgutamine vm) ja mitmeid spordialasid nimepidi, eriti neid, mida on ise proovinud või mida peres harrastatakse.	Oskab nimetada erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi ja spordialasid.

7. LAPSE ARENGU HINDAMISE JA TOETAMISE PÕHIMÕTTED JA DOKUMENTEERIMINE NING MEETODID

Lapse arengu hindamine (edaspidi hindamine) on oluline lapse eripära mõistmiseks, lapsele vajaliku toe väljaselgitamiseks, arengu ja positiivse enesehinnangu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapse ja vanemaga.

Lapse arengu hindamine on lasteaias järjepidev protsess. Lapse arengu jälgimise, dokumenteerimise, analüüsimise ja hindamise eesmärk on koguda lapse kohta informatsiooni igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õppe- ja kasvatustegevustes, mida saab kasutada:

- lapse eripära väljaselgitamiseks ja toetamiseks;
- õppe- ja kasvatustegevuste kavandamiseks;
- tagasiside andmiseks lapsevanemale.

Hindamise aluseks on lapse eeldatavad arengutulemused üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. Infot kogutakse tavaliselt järk-järgult erinevaid meetodeid kombineerides.

Tulemus dokumenteeritakse «Isikuandmete kaitse seaduses» sätestatud tingimustel.

Lapse arengu dokumenteerimiseks koostatakse igale lapsele e-arengumapp ja/või paberkandjal arengumapp (kuhu kogutakse lapse arenguvestlused, joonistused ja muud dokumendid). Kogutud materjal annab ülevaate lapse saavutustest ja arengust pikema perioodi vältel. Arengut hinnatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades nii protsessi kui saavutatut. Laps on aktiivne osaleja oma mapi koostamisel. Lapsevanemal on õpetajaga kokkuleppel õigus tutvuda oma lapse arengumapiga. Infot lapse arengu kohta jagatakse lapse arenguvestlusel.

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades lapse pingutusi, saavutusi ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Lisaks saavutatule peab lapse arengut kirjeldades võtma arvesse lapse pingutusi. Pingutus on otseselt seotud lapse suutlikkusega oma tahet ja tegutsemismotivatsiooni suunata ning seotud lapse eneseregulatsiooni oskuse arenguga.

Lastehoius lapsehoidja või lasteaias õpetaja koostab vähemalt üks kord õppeaastas lapse arengust kirjaliku kokkuvõtte ning vajadusel viib lapse arengu toetamiseks vanemaga läbi arenguvestluse, kus:

- 1) annab vanemale tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
- 2) vanem esitab seisukohti ja ootusi lapse arengu suhtes;
- 3) lepitakse kokku mõlema osapoolle edasised tegevused lapse arengu toetamiseks.

Arenguvestluse tulemused dokumenteeritakse.

Kuni 6-aastase lapse arengust kirjalik kokkuvõtte vormistatakse arengukaardile (ELIIS) ja koolimineva lapse kohta koostab lasteaed koolivalmiduskaardi, milles on kirjeldatud lapse üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade arengutulemused.

Lapse arengu hindamise ja toetamise tegevused on kavandatud õppeaasta lõikes ning esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Lapse arengu hindamise kavandamine

Aeg	Tegevus	Sisu ja eesmärk	Väljund / dokument
september	Lapse vaatlus. Uue lapse kaart.	Esmased tähelepanekud lapse üldoskuste ja arengutaseme kohta.	Vaatlusleht, e-päevik ELIIS
oktoober	Arengu esmane kirjeldus. Arengu hindamine ja individuaalne kavandamine.	Lapse esmase arengu kokkuvõte ja individuaalsete eesmärkide seadmine. Hindamine vastavalt üldoskustele ja valdkondadele.	Arengukirjeldus, märkmed, tööde analüüs, vajadusel individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK). Vajadusel individuaalne arenduskava (IAK).
november, detsember	Vajadusel tutvumis- või arenguestlus lapsevanema(te)ga. Vajadusel ümarlaud.	Tagasiside vanem(at)le lapse arengust ja vajadustest.	Arenguestluse protokoll. Ümarlaua protokoll.
jaanuar, veebruar	Arengu hindamine ja individuaalne kavandamine.	Hindamine vastavalt üldoskustele ja valdkondadele.	Arengukirjeldus, märkmed, tööde analüüs, IAJK, IAK.
märts	Lapse arengu (kuni 6aastased lapsed) ja koolivalmiduse hindamine (6-7aastastel lastel)	Lapse arengu kirjalik kokkuvõte, soovitusel.	Lapse arengu kirjalik kokkuvõte (ELIIS Arengukaart kuni 6aastased lapsed), koolivalmiduskaart (ELIIS koolivalmiduskaart 6-7aastased lapsed)
märts, aprill	Arenguestlus vanema(te)ga	Tagasiside vanema(te)le lapse arengust ja vajadustest	Arenguestluse protokoll, IAK kokkuvõtteid õppeaasta kohta
mai, juuni	Üldkokkuvõte ja edasiside järgneva õppeaastaks	Rühma koondanalüüs ja eesmärgid uueks õppeaastaks	Rühma aruanne

7.1 TOEVAJADUSEGA LAPS

Kui lapsel ilmneb vajadus saada tuge, teavitab lasteaed sellest vanemat ja korraldab lapse hindamise. Vajaduse korral tehakse koostööd teiste valdkondade spetsialistidega ja soovitatakse lisauuringuid.

Toevajadusega laps on laps, kelle võimetest, oskustest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm).

Lapsele, kellel on kohanemiskrasi või tekib mahajäämus eeldatavate arengutulemuste saavutamisel, pakub lasteaed üldist tuge, mis kujutab endast õpetaja pakutavat individuaalset lisajuhendamist, tugispetsialisti teenust ja vajaduse korral õpet individuaalselt või alarühmas. Kõik hindamise, testimise ja uuringute tulemused, samuti õpetajate tähelepanekud, rakendatud tugimeetmed ja hinnang nende tulemuslikkuse kohta märgitakse lapse individuaalse arengu jälgimise kaardile (IAJK).

Kui lasteaia tagatud üldine tugi ei anna lapse arenguks soovitud tulemusi, teeb tugiteenustekoordineerija vanemale ettepaneku pöörduda koolivälise nõustamismeeskonna poole tõhustatud toe või eritoe rakendamise vajaduse väljaselgitamiseks.

7.2 KOOLIVALMIDUS

Kooliküpsus on lapse intellektuaalse, kehalise ning sotsiaalse arengu protsesside tulemus, mis toimub ilma välise sekkumiseta. Kooliküpsuse märkide hulka kuuluvad füüsilised muutused (jäähvammaste ilmumine, muutused kehaporportsioonides), vaimsed muutused (valmisolek pingutada, teadmishuvi, arutleva mõtlemise võime), sotsiaalne areng (tahte areng, rolli- ja koosmängu eelistamine). Kooliküpsus on koolivalmiduse eeltingimus. Kooliküpsus kujuneb välja samm-sammult läbi aastate.

Koolivalmidus on lapse vaimne, sotsiaalne ja kehaline valmisolek minna mänguliselt õppetegevuselt üle suunatud ning kõrgema taseme õpitegevusele. Koolivalmidus tähendab õpihuvi ning soovi õppides täiskasvanuga koostööd teha, valmisolekut suhelda ning tegutseda koos eakaaslastega. Koolivalmiduse saavutamiseks on vaja soodsat keskkonda ja lapse enda motivatsiooni ja aktiivsust.

Lapse koolivalmiduse kujunemist jälgitakse õpetajate poolt lapse arengu analüüsimise käigus kogu lasteaia käimise perioodi. Koolivalmiduse hindamine toimub Koolieelse Lasteasutuse Riikliku Õppekava ja varasemate arengu hindamiste põhjal. Enne kooli minekut väljastab lasteaed lapsele koolivalmiduskaardi. Koolivalmiduskaart on dokument, milles kirjeldatakse lapse arengu tulemusi üldoskustes ning õppe- ja kasvatusgevuste valdkondades lähtuvalt koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, tuues välja lapse tugevused ja arendamist vajavad küljed. Koolivalmiduskaart edastatakse lapsevanemale digitaalselt. Koolivalmiduskaardid registreeritakse ja säilitatakse lasteasutuses viis aastat. Koolikohustuse edasilükkamise taotlemiseks esitab nõutavad dokumendid lapsevanem nõustamiskomisjonile.

8. VAHENDID LAPSE ARENGU HINDAMISEKS, JÄLGIMISEKS JA ANALÜÜSIMISEKS

Hindamismeetodid on:

- Vaatlus
- Vestlus
- Portfoolio (arengumapp)
- Küsitlus (intervjuu)

Hindamisvahendid on:

- Viieaastase lapse arengu hindamise e-vahend LAHE - elektroonilise hindamisvahend.
- Lapse enesehindamine ja refleksioon, mida kasutatakse pigem vanemates rühmades. Toetatakse last enda tegevuste ja saavutuste hindamisel (nt pildikaardid, juturingid, emotsioonikaardid);
- Kirbits et al. (2023) koostatud **Arengu jälgimise mäng**
- Kivipõld-Verbitskas (2015) poolt koostatud **Materjal kuueaastaste laste koolivalmiduse tasemega tutvumiseks**;
- **Kontrollitud joonistamise vaatlus** (Kikas, 1998);
- J. Strebeleva metoodika, lapse arengu hindamine;
- Küsimustik koolieelikutele: Rahulolu küsimustik Vastseliina Lasteaia lastele;
- Arengu jälgimise „lill” kuni 3 aastastele lastele.

9. VANEMATEGA TEHTAVA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

Eesti Vabariigi haridusseaduse § 24 kohaselt on vanemal ja lasteaial või lasteaia pidajal lapse alushariduse omandamise toetamisel ühine vastutus. Põhiliselt omandatakse alusharidus kodus ning selle eest vastutavad vanemad või neid asendavad isikud. Perekondlikku kasvatust toetavad ja täiendavad koolieelsed lasteasutused.

Koostöö esmaseks oluliseks tunnuseks on toimiv rühmatasandi meeskond, kes arvestab lapsevanemate arvamuste ja soovidega ning suhtleb nendega usalduslikult ja mõistvalt. Seetõttu väärtustame oma lasteaias head meeskonnatööd ja lähtume rühma meeskondade moodustamisel töötajate koostöövestluste tulemustest. Lisaks eelnevale peame oluliseks lasteaia töökorraldust, lasteaias hinnatud väärtusi ning personali ametialaseid oskusi.

Vastseliina Lasteaias toimivad koostöövormid lapsevanematega nii rühma kui lasteaia tasandil:

- individuaalsed vestlused – perevestlus, arenguvestlus ja vestlused, kus vajadusel osalevad ka lasteaia eriala- ja tugispetsialistid;
- koostöö hoolekoguga, sh õppekava koostamine ja arendustegevus;
- rühma tegevustes osalemine;
- ühisüritused;
- ümarlauad (vajadusel eriala- ja tugispetsialistide osalemisega);
- talgud/korrastustööd õuealal;
- rahuloluküsitlused (viiakse läbi üle aasta);
- informatsiooni vahendamine (infostendid, infovoldikud, kodulehekülj, Facebooki leht, Eliis).

LASTEAIA TUTVUSTAMINE LAPSEVANEMATELE

- Hoiurühma lastele toimub lasteaia meeskondade ja rühma tutvustamine, lasteaeda tuleku planeerimine, esmaste nõuannete jagamine. Lasteaia rühma tulevatel lastel ja peredel on võimalus tulla rühmaga tutvuma kokkuleppel.
- Lasteaia kodulehekülje ja e-lasteaed ELIIS.ee kaudu – koduleheküljel on esitatud lasteaia missioon, visioon, lasteaia dokumentatsioon, lasteaia meeskond, õppekava lühitutvustus ja ELIIS-is kajastub pildigalerii lasteaia tegevustest, ürituste kalender, päevakirjeldused ja õpetaja tähelepanekud.
- Lasteaia kodukorra kaudu – toimub lastevanemate kurssi viimine lasteaia töökorraldusega, tutvustatakse kodukorra põhimõtteid.

HOOLEKOGU

Õppeaasta algul valivad iga rühma lapsevanemad ühe liikme lasteaia hoolekogusse. Hoolekogu koosolekud toimuvad vastavalt hoolekogu tööplaanile.

Hoolekogu ettepanekul, võib õppekavasse lisada täiendavaid õppe- ja kasvatustegevusega seotud sätteid.

10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Vastseliina Lasteaia õppekava on dokument, mis on pidevas arenemisprotsessis ja seda täiendatakse sisehindamise tulemustest lähtuvalt. Õppekava vaadatakse üle lasteaia töötajatega vajadusel.

Õppekava parandus- ja muudatusettepanekuid võivad esitada kõik lasteaia töötajad ja hoolekogu liikmed.